

Yaşadıkça Eğitim

TEMMUZ/AĞUSTOS/EYLÜL 1989

SAYI : 8

3000 TL (KDV DAHİL)

- **Çocuğun Gelişmesinde Ana-Babanın Rolü**
- **Çocuk ve Gençin Psikososyal Sağlığında Anne-Baba Tutumu**
- **Baba Yoksunluğunun Çocuğun Gelişimine Etkisi**
- **Çocuklar, Nasıl Bir Babaya Gereksinim Duyarlar?**
- **Aile İçi İlişkiler ve Ergen**
- **Yükseköğrenim Gençliğinin Temel Sorunları**
- **Çocuklarla İletişim**
- **Öğretmen Davranışlarının Öğrenci Davranışlarına Etkisi**
- **Sınıf Ortamında Pratik Çözümlerin Önemi**
- **Bilgisayarın Eğitime Katkıları**
- **Aşırı Hareketli Çocuklar**
- **Küçük Çocuklarda Diş Çürümesi**

“İçim rahat bebeğim garantide”

Bebeğim,

*Bugün seni
özene bezene
giydirdim.*

Arabana yerleştirdim.

Attaya gittik.

Nereye mi?

Garanti Bankası'na.

*Bankaya girdiğimizde
şaşırdın sen.*

*Bankacı ablalar,
ağabeyler seni sevdiler.*

*“Ceren'e bir hesap
açacağız” dedim.*

Kalbim küt küt çarptı.

*Hesabın...Öyle büyük bir
rakam değil.*

*Sen büyüdükçe
hesabın da büyüyecek.*

*Ben de, baban da
sevgimizi katacağız hesabına.*

Şimdi içim daha rahat.

Evet sevgili bebeğim,

seni seviyorum,

seni çok seviyorum.

Annen

**GARANTİ
BANKASI**

YAYINCIDAN OKURA

Eğitim, hemen her çağda, ülkelerin gelişmişlik düzeylerini belirleyen etkenlerin başında gelmiştir. Çünkü eğitim, toplumu oluşturan bireylerin bilgi düzeylerini, dünya görüşlerini, araştırma isteklerini oluşturan bir süreçtir. Bu açıdan da çok önemlidir.

Eğitimin doğumdan, hayatın sonuna kadar devam eden bir süreç olduğu bilinen bir gerçektir. Bu gerçeğin en çok günümüz ortamında geçerli olduğu söylenebilir. Çünkü günümüzde teknolojik ve sosyal alanlardaki gelişmeler, çok büyük bir hızla sürmektedir. Buna paralel olarak bilgi birikimi de her geçen gün daha çok artmaktadır. Bu hızlı gelişmeler, eğitim-öğretimin çeşitli basamaklarındaki çocuklar yanında; anne-baba ve öğretmenlerin (yetişkinlerin) eğitimlerinin de gündeme gelmesine yol açmıştır.

Bu nedenle günümüzde, öğretmenlere ve anne-babalara yönelik eğitim programlarının geliştirilmesi ve ilgili eğitim yayınlarının arttırılması bir zorunluluk olmuştur. Çünkü gerek "Eğitim Bilimleri"ndeki gelişmeler gerekse "Davranış Bilimleri"ndeki gelişmeler ve yeni araştırma sonuçları, eğitime ilişkin bazı geleneksel yöntemlerin artık değiştiğini ortaya koymuştur.

Özellikle toplumun yarınlarının şekillenmesinde etkili olan öğretmenlerin, kendi bilgileri ile yetinmemeleri, yeni bilgiler edinmek için gayret göstermeleri çok önemlidir. Bu arada bireysel çabanın gerekli olduğu, ancak tek başına yeterli olamadığı, yeniliklerin izlenmesinde kurumların öncülük yapmaları gerektiği de unutulmamalıdır.

Yaşadıkça Eğitim Dergisi olarak, yayınımıza, anne-babaların, öğretmenlerin ve gençlerin kendilerini geliştirmeleri sürecine katkıda bulunmak amacıyla başlamıştık. Bu doğrultudaki çalışmalarımızı da geliştirerek sürdürüyoruz. Bu arada siz değerli okuyucularımızın dergimize olan ilgisi ve gönderdiğiniz mektuplar da bize büyük güç vermektedir.

Saygılarımızla.

Sahibi Kültür Hizmetleri Ltd. Şti. Adına Fahrettin AKINGÜÇ	Redaksiyon ve Düzeltme Necla AKEL FEROĞLU	Baskı ve Cilt Hürriyet Ofset Matbaacılık ve Gazetecilik AŞ. Halkalı/İSTANBUL
Genel Yayın Koordinatörü Ömür CANDAŞ	Dizgi Önder KARÇIĞA	Yapım - Yönetim YA/BA YAYINLARI Eski Londra Asfaltı 19 Şirinevler - İSTANBUL Tel : 551 52 03 - 551 52 04 552 04 75 - 552 04 86 Telex : KULT TR 22 667
Yazı İşleri Müdürü Bahar AKINGÜÇ	Montaj Zafer UZUNTÜRK	Abone Koşulları Yıllık (6 sayı) 18 000 TL (KDV dahil) Abone ücretleri için : Yapı Kredi Bankası Bakırköy Şubesi H. No: 2888 Yaşadıkça Eğitim
Yayın Yönetmeni İlhami FİNDİKÇİ	Kamera Sunay KUŞAKÇIOĞLU	
Yayın Yardımcısı Hamdi ERKUNT	Renk Aynısı Eser Reprodüksiyon	
Teknik Yönetmen Kudret GÜVENÇ	Kapak Fotoğrafı Ahmet YİRMİBEŞ	

OKUYUCU MEKTUPLARI

ÇOCUĞUNUZLA İLGİLİ SORUNLARINIZI,
ONLARIN SORUNLARINA GETİRDİĞİNİZ
ÇÖZÜMLERİ, AYRICA DERGİMİZLE İLGİLİ
GÖRÜŞ, İSTEK VE ELEŞTİRİLERİNİZİ
LÜTFEN BİZE YAZINIZ.
(DİLEDİĞİNİZDE ADINIZ GİZLİ TUTULACAKTIR.)

Sayın Dergi Yetkilileri,

Eğitimde en güncel konulardan bir tanesi de "Ölçme ve Değerlendirme"dir. Bu konudaki hızlı gelişmeler bir öğretmen olarak beni çok etkiliyor. Tahmin ediyorum ki, bu durum tüm öğretmenler için geçerlidir. Ölçme değerlendirme yapılacak hatalar, öğrencinin tüm hayatını etkileyebilmektedir. Bu hataların önlenmesi için ölçme değerlendirme konusunda biz öğretmenlere çeşitli yayınlarla yardımcı olunması gereklidir. Alanında önemli bir boşluğu kapatan derginizde ölçme değerlendirme konusunu içeren yazılara daha çok yer vermeniz çok yararlı olacaktır. En iyi dileklerle.

E. Kemal (İstanbul)

Yaşadıkça Eğitim Yetkililerine,

Derginizi çok beğenen bir gençim. Gerçekten ülkemizde bu tür dergilerin çoğalması çok gereklidir. Ben derginize ilişkin bir önerimi izninizle dile getirmek istiyorum. Bence gençlere yönelik yazılara daha çok yer ayırmalısınız. Çünkü gençlik dönemi, bildiğiniz gibi önemli değişmelerin yaşandığı bir dönemdir. Özellikle anne-babaların bu konuda bilgilendirilmesi gereklidir. Çevremden gördüğüm kadarıyla bu konuda sıkıntı çeken arkadaşlar çoğunlukta. Çoğu anne-babalar gençlik dönemindeki çocuklarını anlayamıyorlar. Bu ve benzeri problemleri çözenin tek yolu da eğitim olsa gerek. Görüşlerimi göz önünde bulunduracağınıza inanıyor, başarılar diliyorum.

A. Bektaş (İstanbul)

Sayın Yetkililer,

Çocuğu okula yeni başlamış bir anneyim. Derginizi zevkle izliyorum. Özellikle ilkokul çağı çocuklarının sorunları konusuna derginizde daha çok yer vermenizi dilerim. İlkokulun

çocuğun hayatındaki önemi, bilinen bir gerçektir. Bu dönemde anne-babalara ve öğretmenlere düşen görevlerin çocuğun

hayatı bakımından son derece önemli olduğu düşünüldüğünde, bu kesime yönelik bilimsel yazıların yararı ortaya çıkmaktadır. Saygılarımla.

S. Karadağ (Ankara)

Sayın Yetkililer,

3 yaşında bir çocuğum var. Onu eğitirken itiraf edeyim ki, sizin derginiz bana bir biçimde rehberlik ediyor. Derginiz sayesinde, bilmediğim ya da bildiğimi sanıp da yanlış bildiğim eğitime ilişkin birçok yöntem edindim. Ancak, elektrikli, suyun, kibritin, ocağın tehlikesini çocuğuma nasıl ve hangi yolla anlatacağımı bilemiyorum. Örneğin çocuğum, gerek elektrikli araçlar ve gerekse fiş, priz ve elektrik düğmeleriyle korkusuzca oynuyor. İlgisi, aşağı yukarı hep bu yönde. Bunların tehlikesini kendi yöntemlerimle ona bir türlü anlatamadım. Bu alanda önce kendimizi, sonra çocuklarımızı nasıl eğiteceğimize ilişkin yazılara da yer vermeniz, beni ve benim gibi sorunlu çocuğu alan anneleri fazlasıyla sevindirecektir. Başarılarınızın devamını diliyorum, teşekkür ediyorum. Saygılarımla.

S. Özkan (Edirne)

Yaşadıkça Eğitim'e,

Derginizi beğeniyorum ancak bir eleştirim olacak. Bence derginizde uyum-davranış bozuklukları ve bunların tedavilerine daha çok yer vermelisiniz. Çünkü; bu tür çocukların sayısı hızla artmaktadır. Ayrıca anne-babalar da birçok öğretmen de bu konuda neler yapabileceklerini bilmiyorlar. Nereye başvurulması gerektiği de bilinmiyor. Bu konularla ilgili yazılara daha çok yer vermenizi dilerim. Saygılarımla.

U. Yaman (İstanbul)

Sayın İlgiliere,

Derginizin, gerek ana-babalar gerekse öğretmenler olarak biz yetişkinlerin eğitimine katkısı, kanımca tartışılmaz. Yalnız, sağlığın da eğitimin bir boyutu olduğunu düşünmemeniz, bence önemli eksikliklerinizden biridir. Çünkü küçük bir rahatsızlığımızda bile zaman zaman ne yapmamız gerektiği konusunda yetersizliğimizi görüyorum. Uykudayken dişlerini sürekli gıcırdatan bir çocuğum var. Bunun diş sağlığı açısından sakıncaları hangi boyutlardadır, neler yapabiliriz bilemiyoruz. Derginizde sağlığa ilişkin bu tür yazıların da yer almasını diler, saygılar sunarım. Şimdiden teşekkürler.

Ş. Tepe (İstanbul)

DÜZELTME

7. sayımızın 16. sayfasında yer alan "Öğrencilerde Başsızsızlığın Nedenleri ve Çözümleri" başlıklı yazıda, Yard. Doç. Dr. Mustafa YILMAN, DEÜ Buca Eğitim Fakültesi yerine, Yard. Doç. Dr. Mustafa YILMAZ, EÜ Buca Eğitim Fakültesi yazılmıştır; düzeltir, özür dileriz.

İÇİNDEKİLER

Çocuğun Gelişmesinde Ana-Babanın Rolü 6

Prof. Dr.
Rıdvan CEBİROĞLU

Ruhsal ve fiziksel sağlığı yerinde olarak dünyaya gelen çocuğun çevresel yoksunluk ve yanlış tutumlardan, kişilik ve zekâ gelişimi olumsuz etkilenebilir.

Çocuk ve Gençlin Psikososyal Sağlığında Anne-Baba Tutumu 9

Prof. Dr. Kemal ÇAKMAKLI

Kişinin, içinde bulunduğu çevreyle uyum içinde olması, onun psikososyal sağlığı açısından önemlidir.

Baba Yoksunluğunun Çocuğun Gelişimine Etkisi 13

Uzm. Oya GÜNGÖRMÜŞ

Babanın çeşitli nedenler ve sürelerle evden uzak olması, çocuğuyla sağlıklı bir iletişimde bulunmaması, genel olarak çocuğu olumsuz yönde etkilemektedir.

Çocuklar, Nasıl Bir Babaya Gereksinim Duyarlar? 15

Schalva AMONASCHWILI

Birçok aldede çocuklar, babanın eğitim ve ilgisinin eksikliğini hisseder.

Alle İçi İlişkiler ve Ergen 19

Doç. Dr.
Adnan KULAKSIZOĞLU

Allenin en önemli görevi, çocuklarının bakım ve eğitimlerinin sağlanmasıdır.

Yükseköğrenim Gençliğinin Temel Sorunları 23

Yard. Doç. Dr.
Mustafa YILMAN

Hangi düzeyde ve ölçüde alınırsa alınsın, gençlik davranışlarının incelenmesinde ve değerlendirilmesinde, konuya dalma geniş açılardan bakılması, alışılmış geleneksel düşünce kalıplarından kurtulunması ve mutlaka bilimsel araştırmalara gidilmesi, değerlendirmelerin çok yönlü yapılması, güvenilir sonuçlar alabilmek yönünden önemlidir.

Çocuklarla İletişim 32

Hamdi ERKUNT/
İlhami FİNDİKÇİ

Alledeki iletişim ortamı, çocukların ihtiyaç duyduklarında rahatlıkla her sorunlarını konuşabilmelerini sağlayacak biçimde olmalıdır.

Öğretmen Davranışlarının Öğrenci Davranışlarına Etkisi 35

Dr. F. Dilek GÖZÜTOK

Eğitim sisteminin başarısı, temelde sistemi işletecek öğretmenlerin niteliklerine bağlıdır. Hiçbir eğitim modeli, modeli işletecek personelin niteliğinin üzerinde hizmet üretmez.

Sınıf Ortamında Pratik Çözümlerin Önemi 39

Dr. Haim GINNOT

Öğrencinin herhangi bir konudaki sıkıntısını fark etmek ve uygun yaklaşımla bunun giderilmesini sağlamak, her öğretmenin başta gelen görevlerindedir.

Bilgisayarın Eğitime Katkılan 46

Hamdi ERKUNT/
İlhami FİNDİKÇİ

İsteklerine göre yönlendirebilecekleri açık uçlu programlar sayesinde öğrencilerin keşfederek öğrenmeleri sağlanabilir.

Aşırı Hareketli Çocuklar 50

Dr. Bülent MADİ

Aşırı hareketli çocuğa, ne tanısı konurken ne tedavisi programlanırken ne de tedavi sürdürülürken hekim de eğitimci de aile de tek başına yararlı olamaz. Tanının konulması, tedavinin belirlenmesi ve sürdürülmesi, bir ekip çalışmasını gerektirir.

Küçük Çocuklarda Diş Çürümesi 52

Dr. Anthony SMITH
Dr. Linda SHOW

Çocuklarımıza verebileceğimiz en iyi armağandan biri, bir dizi sağlıklı dişlerdir.

Çocuğun Gelişmesinde Ana-Babanın Rolü

Prof. Dr. Rıdvan CEBİROĞLU
Çocuk Psikiyatristi Ana Bilim Dalı
Emekli Öğretim Üyesi.

Ruhsal ve fiziksel sağlığı yerinde olarak dünyaya gelen çocuğun, çevresel yoksunluk ve yanlış tutumlardan, kişilik ve zekâ gelişimi olumsuz etkilenebilir.

GELİŞME

Her ana-baba ve sonuçta toplum, çocuk ve gençlerinin sağlıklı olması yanında, başarılı olmasını da amaçlar. Özellikle çağımızda, çocukların tüm kapasitelerini geliştirerek toplumsal yarışmada en ileri başarıyı elde etmeleri konusu, yaygın bir kaygı ve tutku olmuştur. Oysa birçok ana-baba, çocuklarını her türlü eğitsel bilgiden yoksun olarak sevgi, aşırı düşkünlük, aşırı programlama gibi çeşitli duygu ve güdüleri doğrultusunda yetiştirmektedir.

Doğuştan, fiziksel ve zihinsel sağlığı yerinde olan binlerce çocuk, ilkökul çağında

na geldikleri zaman, çeşitli gelişme ve davranış aksaklıkları sonucu yaşlarının gerektirdiği yetenek ve gücü gösterememektedir. Sözlerimizi somutlaştırmak için bir türlü okula başlayamayan bebeksi ya da yarım ve anlaşılmasız konuşan, böyle davranan çocukları; okul korkularından dolayı okula gidemeyenleri, aşırı ürkekleri, hafif geri zekâlı sanılanları, içine kapanıkları hatırlamak yeterlidir.

Ülkemizde, ilkökul çağındaki bir milyondan fazla çocuğun, eğitimcilerce "ağır öğrenenler" olarak nitelendiği düşünülürse konunun sayısal boyutu anlaşılabilir. Burada,

doğuştan ya da yaşamın ilk yıllarında oluşan gelişme ve zekâ aksamalarından söz etmemekteyiz; ruhsal ve fizik

Zekâ geriliğinde, dış etkenler, doğuştan olan etkenler kadar rol oynamaktadır.

sağlığı yerinde dünyaya gelen, ancak çevresel yoksunluk ve yanlış tutumlardan gelişemeyen ve kişilik ve zekâ gelişimi olumsuz etkilenen çocuklardan söz etmekteyiz.

AİLENİN ZEKÂ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Geri zekâlılığın nedenleri üzerinde yapılan istatistiksel çalışmalar göstermiştir ki, zekâ geriliğinde toplumsal ekonomik ve anne-baba tutumlarını da kapsayan kültürel etkenler, doğuştan olan etkenler kadar rol oynamaktadır. Gerçekten İngiltere'de

Ana-babalar, duygu, hırs ve çocuğa karşı tutumlarını değerlendirmelidir.

yapılan çalışmalarda, hafif derecedeki geri zekâlılık oranının, ekonomik düzeyi düşük bölgelerde dokuz kat fazla olduğu görülmüştür. (A.Beerch, 1970.) Bu da, bu ailelerin parasal sıkıntıları yanında, bilgiden de yoksun olmalarından kaynaklanmaktadır.

Yapılan deneylerde, ekonomik koşulları kısmen düzeltilen ve kendilerine çocuk bakımı bilgileri verilen ailelerin çocuklarının, beş yıl sonra, bu durumun tersi ailelerin çocuklarına göre, zekâca belli üstünlük gösterdikleri saptanmıştır.

BESLENME

Beslenmenin zekâ üzerinde önemli etkisi olduğu bugün artık bilinmektedir. Protein (et,süt, yumurta vb) yoksunluğunun fazlaca olmasının, düzelmez zekâ zayıflığına neden olduğu bilinmektedir. Annenin, hamilelik ve emzirme dönemlerinde protein alamamasının yanında, çocuğun ilk yıllarında

protein alamamasının da zekâ gelişmesini engellediği saptanmıştır.

Beslenmenin, zekâ üzerinde önemli etkisi olduğu bugün artık bilinmektedir.

Batı Hint Adaları'ndan biri olan Barbados halkı üzerindeki yaşamının ilk yılında yetersiz protein almış 129 çocuk araştırması, bunu doğrulamıştır. (J.R.Galer-F. Ramsey ve Ark, 1983.)

Bizim gibi (beslenmesinde tahılın ağır bastığı) gelişmekte olan ülkeler için, çocukların okulöncesi çağda yeterince protein almamaları, önemli toplumsal bir sorun oluşturmaktadır.

ANNE-BABANIN ROLÜ

Ülkemizdeki tüm geri zekâlıların (yani bir milyonun) % 89'unu hafif geri zekâlılar (ortalama 900 bini) oluşturmaktadır. Bunların en az üçte

birinin zekâ gerilikleri doğuştan değildir. Burada, çocuğun yaşadığı ev, sokak, okul koşulları; beslenme, çocuğa geleneksel yaklaşım ve bakım; sonradan gelme hastalıklar önemli oranda rol oynamaktadır. Burada, özellikle annenin çocuk bakım bilgisi, sanıldığından da önemlidir.

Aşırı titiz ve çocuğun sağlığı konusunda kaygılı ve tutkulu bir annede; ortaokuldaki çocuğunun bir tehlikeye, bir kazaya uğrayacağı ya da cinsel sapık olabileceği korkuları gelişmiş ve bu korkular, çocuğun okula gitmesine engel olacak bir dereceye varmış; bu zeki çocuk eğitime devam edemez duruma düşmüştü.

Annelerin kendi bencil sevgi duygularına kurban ettikleri aşırı korunmuş çocuklar, önemli bir sorundur.

Bilindiği gibi, üzerine aşırı düşülen, birtakım işlerini kendi yapabilecekken annesinden yardım gören çocukların, topluma özgürce, cesaretle atılımları kısıtlanır. Genellikle tek çocuklu ailelerin çocuklarında önemli davranış aksaklıklarının geliştiği herkesçe bilinir. Annelerin kendi bencil sevgi duygularına kurban ettikleri bu aşırı korunmuş çocuklar, önemli bir sorundur. Bunlar içinden çok kez ayrılık sıkıntısı (okul korkusu) çeken çocukların çıktığı ve bir türlü okula başlayamadıkları sık görülen olgulardır.

Bir çocuğu evin aşırı korumalı çatısı altında 'el bebek, gül bebek' büyütme-kense sokağın bazı tehlikeleri içinde büyütme, kanımca daha iyidir. Çünkü çocuklarımız, gittikçe korumasız ve katı bir rekabetin sürdüğü toplum içinde yaşamak zorunda kalacaklardır.

ANNE BABALARA ÖNERİLER

Sağlıklı doğmuş çocukların, hatta özürülülerin bile daha güvenli yetişmeleri için ana-babanın bilinçli davranmaları sanıldığından da önemlidir. Bugün pek çok aile, zeki ve iyi yaşam koşulları içindeki çocuğunun tüm çabalara karşın derslerine çalışmamasının ve sık sık

Çağımızda, sadece büyüğün hirsını boşaltma aracı sayılan dayak, ceza olmaktan çıkartılmalıdır.

başarısız olmasının nedenlerini sormaktadır. Bunun ne-

deninin yaşamın ilk büyüme yıllarında saklı kaldığına bu aileleri inandırmak kolay değildir. Çevreyi dolaşması,

Çocuktan, yeteneğinin üzerinde iş ve başarı istenmemelidir.

karıştırması, sorgulaması çeşitli nedenlerle kısıtlanmış çocuklarda öğrenme arzusunun (motivasyonun söndüğünü, çocuk eğitimcileri, psikologlar söylemektedir. Kısaca, şu önerileri hatırlamakta yarar vardır :

✱ Her anne-baba kendi duygularını, hırslarını ve çocuğa karşı tutumunu değerlendirmeli, kısaca sık sık öz eleştiri yapmalıdır. Buna göre kendini düzeltmeye, gerekirse danışmanlarla görüşmeye çabalamalıdır.

✱ Gelişme çağına göre, her çocuk birçok işlemi kendi yapar, tekrarlar, öğrenir. Nasıl merdivene çıkmayı onun hesabına siz yapamazsanız, çocuk, yemek yeme, temizlik, giyim, düzenleme gibi çeşitli eylemleri de gücü oranında kendi yapmalıdır. Siz

yaparsanız geç öğrenir, çalışmayı sevmez, gelişemez.

✱ Ana-baba, çocuğa yönelik tutum ve davranışlarında birliktelik göstermelidir. Yanlış bile olsa çocuğun yanında birbirini sık sık eleştirmemek gereklidir.

✱ Çağımızda dayak sadece büyüğün hirsını boşaltma aracı sayılmaktadır. Dayığı kesinlikle ceza aracı olmaktan çıkarmak gerekir. Ceza da anlaşılır, etkili ve yarar getirir özellikle olmalıdır.

✱ Her çocuk yasal ve insancıl haklara sahip ayrı bir kişidir. Onun; saygı görmek, dinlenmek, aile kararlarına katılmak hakları vardır.

✱ Çocuğa, zaman zaman kendi başına buyruk hareket etmek, düşünmek ve karar almak hakkı tanıyıp tanımadığımızı, sık sık kendi kendinize sorun.

✱ Çocuğunuzdan, yeteneğinin çok üstünde iş ve başarı beklemeyin.

Çocuğun en doğal geliştiği ortamın anlayışlı, çocuğunu yeterince sevip ayrı birey olarak kabullenmiş aile ortamları olduğu unutulmalıdır.

Çocuk ve Gencin Psikososyal Sağlığında Anne-Baba Tutumumu

Prof. Dr. Kemal ÇAKMAKLI
(İÜ İstanbul Tıp Fakültesi Çocuk Psikiyatrisi
Bilim Dalı Öğretim Üyesi.)

*Kişinin, içinde
bulunduğu
çevreyle uyum
içinde olması,
onun
psikososyal
sağlığı açısından
önemlidir.*

Kişinin içinde bulunduğu sosyal çevreyle uyum içinde bulunması, onun psikososyal sağlığını oluşturur. Psikososyal sağlık için ise kişilik gelişimi çok önemlidir. E. H. Erikson, kişilik gelişiminde temel ilkeleri şöyle sıralar:

1- Güvenli bir aile ortamı, 2- Atılım yeteneği, 3- Kendine güvenme, 4- Yeterlilik duygusu, 5- Çevreyi tanıma ve sevme, sağlam bir kişilik oluşumu için çocuğun sahip olması gereken özelliklerdir.

Şu özellikler ise çocuğun dengesiz bir kişilik oluşturmaya yol açar: 1- Güvensiz, her an dağılılabılır bir aile ortamı ve sosyal çevre, 2- Şüphe, korku, 3- Suçluluk duygusu, 4- Kendisi dışındakileri benimseyememe, 5- Dağınıklık, uyumsuzluk ve negativizm (1).

Çocuğun içinde bulunduğu çevrenin özellikleri ve bu özelliklerin çocuğu etkilemiş derecesi, onun kişiliğinin oluşumunda önemli bir rol oynar. Kişiliğin oluşmasında rol oynayan etkenlerin çokluğu, bilim adamlarının konuyla ilgili olarak pek çok araştırma yapmalarına yol açmıştır. Kişiliğin oluşumunda rol oynayan ve birçok uzmanın üzerinde anlaştığı etkenler şunlardır:

1- Güven duygusu, 2- Ruh sağlığı (bunun için, ahenkli aile ilişkileri, eşlerin çocuklarına yönelik kararlı tutumlara sahip olması, çocuğun ailede kabul görmesi, karşılıklı sevgi ve şefkat gereklidir.), 3- Genetik (kalıtsal) öğeler, 4- Sosyal çevrenin oluşturduğu davranış biçimi (1) (4).

Güvenli
bir aile ortamı,
sağlıklı bir
kişilik
gelişimini sağlayan
önemli
etkenlerdendir.

Görülüyor ki, nereden bakılırsa, bakılsın, çocuğun ve gencin psikososyal sağlığında anne ve babaların rolleri çok önemlidir. Bu du-

potansiyeli sergileme fırsatı bulamaz, dolayısıyla da sahip olduğu yeteneklerinin altında bir performans göserebilir. Bu tür olumsuz durumlara meydan vermemek için her anne-baba, çocuklarına ilişkin tutumlarını zaman zaman gözden geçirmelidir. Çocukların ruh sağlıklarının korunmasında sahip oldukları etkiden dolayı, anne-babalar üzerindeki çalışma ve araştırmaların günümüzde hızla çoğaldığı unutulmamalıdır. Sözü edilen çalışmaların sonucu olarak, Batı'da "çocuk psikiyatrisi" klinikleri olarak isim değiştirdikleri dikkat çekmektedir.

rumda kendilerine duyurmak istediğimiz ve dikkat edilmesi gereken noktaları şöylece açıklayabiliriz:

* Çok korunan, aşırı biçimde şımartılan çocuklar, yaşamları boyunca başkalarına bağımlı olabilirler. Bu şekilde yetiştirilen çocukların kendi kendilerine iş yapabilmeleri zordur, ayrıca sosyal çevrelerinden hep yardım arayışları içinde olmaları da doğaldır.

* Çocuk, deneme-yanılma yoluyla (yaparak-bozarak da diyebiliriz) birçok şeyi öğrenecek ve böylece kendini geliştirecektir. Eğer çocuğun denemelerine izin verilmez ve sürekli kısıtlanırsa çocuk sahip olduğu zihinsel

Sosyal çevre etkileşiminin özellikle çocuğun gelişme dönemindeki önemi, kalıcı izler bırakması yönünden önemlidir.

* Bireyin sağlığı ve başarısı için yetişme yıllarında, sosyal çevre etkileşimi çok önemlidir. Anne-baba, okul ve çevre yönünden çocuğun ve gencin istenilen bir ortamda olabilmesine özen gösterilmelidir. Bu sosyal çevre etkileşimi, doğal olarak

yaşamın her döneminde önemlidir; ancak çocuğun gelişim yıllarındaki önemi, kalıcı izler bırakması yönünden özellik kazanır. Öyle ise

Kötü atmosferli bir aile ortamı olan çocuk, kendine güven duyamayabilir ve onun kendine saygısı ve inancı da sarsılabilir.

bedensel gelişim, psikolojik gelişim derken asla sosyal gelişimini de akıldan çıkarmamak gerekir. Aslında bunlar birbirinden ayrılmaz bir bütünü oluştururlar. Nitekim Dünya Sağlık Örgütü, bilindiği gibi sağlığı, bedensel, ruhsal ve sosyal yönden tam bir iyi olma hali olarak tanımlamıştır.

* Çocuğun ve gencin sosyal gelişimi ve sosyal yaşantısı, sağlık yönünden olduğu kadar, suç işleme açısından da ilginçtir ve çok önemlidir. Batıda gençlik suçluluğu, II. Dünya Savaşı'ndan bu yana 4-6 kat artmıştır. Bütün hükümlülerin %'50 sinin 14-15 yaş arasında olması bir rastlantı değildir. Cezaevlerini dolduran genç suçluların çoğunluğu, normal zekâlıdır ve akıl hastası da değildir (2) (1) (3).

* Doğuştan gelen ruhsal eğilimler de olmakla birlikte, çocukta davranış aksamalarının % 60'ı sosyal çevreye bağlı bulunmuştur. En çok etken olan, çocuğun ve gencin sosyal sağlığını koruya-

bilmek için anne-babanın çocukla ilişkisi, ailenin yaşam biçimidir. Ailenin "yönlendirme teknikleri"ni bilmesi (Individual social casework scientific method), birey ve toplum sağlığı yönünden çok önemlidir. Batıda, bu teknikler, ailelere ortalama yirmi derste ve bu alanın uzmanları tarafından verilmektedir.

İçinde bulunduğu çevrenin özellikleri ve bu özelliklerin onu etkilemiş derecesi, çocuğun kişiliğinin oluşmasında önemli bir rol oynar.

* İlgisiz, olumsuz, titiz, üstünlük uyan, baskıcı, aşırı düşkün aile modelleri sakıncalarla doludur. Ailelerin bilinçli ve istekli olarak çocuk sahibi olmaları, onu sevmeleri, benimsemeleri esastır. Kendileri için çocuğu bir mutluluk kaynağı sayan aile, normal aile tipinin özelliklerinden birisidir. Çocuğun kazayla ve zamansız bir şekilde aileye gelmesi, onun psikososyal sağlığı için uygun olmayan bir ortam oluşturmaktadır. Çok eleştirilip bitmez tükenmez öğütler verilen çocuğun, ileride kendini yetersiz bulması, mutsuz olması, depresyona uğraması, hatta saldırgan davranışlara girebilmesi mümkündür (4). Çocuğu, üçüncü nesil dediğimiz anneanne, dede gibi kişiler yetiştiriyorsa, çocuğa aşırı düşkünlük varsa, yine evde sürekli anlaşmazlık, tar-

tışmalar, eşlerin ayrılma tehditleri söz konusuysa; çocuğun ve gencin psikososyal sağlığı yeniden gözden geçirilmelidir. Çünkü bu sayılanların doğurduğu sonuçlar olumsuz olmaktadır. Bu olumsuzluklara şunları da ekleyebiliriz: Anne-baba aşırı titiz, programcı, bireyden gücünün üstünde beklenti içindeyse, onu beğenmiyor ve başkalarıyla kıyaslıyorsa...

Görüldüğü gibi sağlıklı ve başarılı çocuk ve genç yetiştirebilmek de bilimsel olarak tarif edilebilmektedir. Bu, psikososyal bilimlerin insanlığa olan hizmetleridir ve toplumlara, çok uzun süreden beri bu yolda yardım etmektedir.

Sonuç olarak söyleyebiliriz ki, birinci planda önem taşıyan, çocuğun kötü atmosferli bir aile ortamında olması, onun kendine güvenemesine neden olabileceği gibi, kendine saygı ve inancının sarsılmasına da neden olabilmektedir. Böyle bir kişinin psikososyal sağlığının ne denli iyi olacağı da açıktır. İyi ya da kötü, aile, söz ve davranışlarıyla çocuğu her an yönlendirdiğini asla unutmamalıdır. Çocuğun ve gencin merak ettiği her konu,

Çocuğun denemelerine izin verilmez ve sürekli kısıtlanırsa, çocuk sahip olduğu zihinsel potansiyelini sergeleyemeyebilir.

onunla yeterince ve açıkça görüşülüp anlaşılmalıdır. Ailenin, sadece çocuğu ve genci değil, kendisini de buna paralel olarak gözlemesi mümkün olursa, bunda başarıya ulaşmak kolaylaşacaktır.

KAYNAKÇA

- 1- Cebiroğlu, R., "Tıp ve Psikiyatri Öğreniminde Davranış Bilimleri ile Psikolojik Bilimlerinin durumu," VI. Milli Nöropsikiyatri Kongresi, İstanbul Cezaevi Matb. İstanbul, 1971.
- 2- Çakmaklı, K. "Genç-Aile-Toplum ilişkileri," Yaşadıkça Eğitim Dergisi 3.sayı 1988.
- 3- Fink, A. Sosyal Hizmet Alanı (Çev. Lütfiye Yasa, Necil Ulusay) Balkanoğlu Mtb. Ankara, 1962.
- 4- Velicangil, S., Koruyucu ve Sosyal Tıp. Sermet Matb. İstanbul, 1982.

Baba Yoksunluğunun Çocuğun Gelişimine Etkisi

Babanın çeşitli nedenler ve sürelerle evden uzak olması, çocuğuyla sağlıklı bir iletişimde bulunmaması, genel olarak çocuğu olumsuz yönde etkilemektedir.

Hızlı bir büyüme ve gelişme ile karakterize olan çocukluk ve gençlik dönemi süresince bireyi en çok etkileyen kişiler, anne ve babasıdır. Bir yandan çocuğun yaşaması için zorunlu olan fizyolojik gereksinimleri karşılayan anne-baba, bir yandan yetiştirme biçim ve tutumlarıyla çocuğun ve gencin kişiliğinin oluşumunu büyük ölçüde etkilemektedir.

Aile içinde farklı rolleri üstlenen anne-baba, çocuğu farklı şekillerde etkiler. Bu nedenle de çocuğun eğitiminde yalnızca annenin ya da yalnızca babanın söz sahibi olması, olumsuz bir özellik olarak karşımıza çıkar.

Çocuğun yaşamında özellikle de doğumdan sonraki ilk yıllarda annenin ne denli önemli bir fonksiyonunun olduğu gerçeği, bugün artık tartışmasız kabul edilmektedir. Ancak babanın çocuğun ya-

şamındaki fonksiyonuna ilişkin çalışmalar oldukça yenidir.

Bu çalışmaların geneline bakıldığında, babanın; çocuğun bilişsel gelişimi ve akademik başarısı, psikoseksüel, sosyal ve duygusal gelişimi üzerinde birtakım etkilerinin olduğuna ilişkin sonuçların elde edildiği görülmektedir.

Babanın çeşitli neden ve sürelerle evden uzak olması, çocuğuyla sağlıklı bir iletişimde bulunmaması, genel olarak çocuğu olumsuz yönde etkilemektedir. Ancak baba yoksunluğunun süresi, nedeni, çocuğun yaşı ve cinsiyeti, çocuğun yapısal özellikleri, annenin sosyo-ekonomik düzeyi, baba yerine geçecek modellerin varlığı, baba yoksunluğu oluşmadan önce baba-çocuk etkileşiminin kalitesi gibi çok çeşitli etkenler, çocuğun farklı bi-

çimlerde etkilenmesine yol açmaktadır.

Yapılmış pek çok çalışma, baba yoksunluğunun nedeninin, çocuğun etkilenmesi açısından oldukça önemli bir etken olduğunu göstermiştir. Ayrılma ya da boşanmaya bağlı baba yoksunluğu, ölüm nedeniyle olan baba yoksunluğuna oranla daha fazla etkiye yol açmaktadır.

Çocuğun ve gencin gelişimini etkileyen etkenlerden biri, baba yoksunluğunun ortaya çıktığı yaştır. Çalışmalar, genellikle 4-5 yaşından önce ortaya çıkan baba yoksunluğunun, çocuğun hem bilişsel hem de kişilik gelişimini olumsuz yönde etkileyebildiğini göstermektedir. Bu etkilenme, eğer çocuk ailedeki tek çocuksa ya da ağabeyi olmayan bir çocuksa daha fazla olabilmektedir.

Baba yoksunluğundan, erkek çocukların kızlara

oranla daha fazla etkilendiklerini, yine yapılan çalışmalara bakarak söylemek mümkündür. Erkek çocuklar erken dönemde oluşan baba yoksunluklarından olumsuz olarak etkilenmektedirler. Çeşitli nedenlerle babasız yetişen çocuklarla, babanın bulunduğu aile ortamında yetişen çocukların karşılaştırmalı olarak incelendiği çalışmalarda, babasız erkek çocukların, daha fazla feminen (kadınsı), daha bağımlı ve daha az saldırgan bir eğilim gösterdikleri saptanmıştır.

Baba da en az anne kadar çocuğun yaşamını etkileyen bir kişidir.

Babanın yerini alabilecek uygun bir modelin olması ise baba yoksunluğunun etkisini azaltan etkenlerden biridir. Babasını yitiren bir çocuk, babasının yerine koyabileceği uygun bir modele sahipse babanın yokluğundan etkilenmeyebilmektedir. Yine annenin, babanın yokluğu karşısında aldığı tavır, bunu çocuğa açıklama ve yansıtma biçimi de çocuğun farklı biçimlerde etkilenmesine yol açabilir. Bir başka deyişle anne, babanın yokluğuna karşı dengeli bir duyarlılıkla tepkide bulunuyorsa ve bunu çocuğa yansız ve doğal bir olgu olarak sunuyorsa, çocuğun bu yoksunluktan daha az yara alarak kurtulabilmesi mümkün olur.

Kuşkusuz baba yoksunluğunun çocuk üzerindeki etkilerini tek bir etkenle açık-

lamaya çalışmak mümkün değildir. Yukarıda açıklanmaya çalıştığımız nedenler ve pek çok ailenin kendi özelinde yaşadığı olaylar, çocuğun farklı şekillerde ve yoğunluklarda etkilenmesine yol açmaktadır. Burada dikkatimizi çekmesi gereken ya da vurgulanması gereken nokta şudur: Baba da en az anne kadar çocuğun yaşamını etkileyen bir kişidir. Genel kâının tersine, bu etkisi çocuğun yaşamının ilk yıllarından itibaren başlamaktadır. Babanın çocuğa yaklaşım biçiminin annenin yaklaşım biçimine oranla farklı olması, toplum ve aile içinde farklı rolleri üstleniyor olması çocuğu anneye oranla, daha farklı biçimde etkilemesine neden olmaktadır.

Anne ve babanın çocuğun eğitiminde üstlendiği roller birbirini tamamlar ve destekler niteliktedir. Bunun bilin-

Aile içinde farklı rolleri üstlenen anne-baba, çocuğu farklı şekillerde etkiler.

cinde anne ve babalar olarak, çocuğumuzu sağlıklı ve mutlu bir yetişkinliğe hazırlamak hepimizin amacı ve görevi olmalıdır.

Çocuklar, Nasıl Bir Babaya Gereksinim Duyar?

Schalva AMONASCHWILI

Birçok ailede çocuklar, babanın eğitim ve ilgisinin eksikliğini hisseder.

Yıllardır öğretmenlik yapmaktayım. Her gün ders bittikten sonra, soru ve sorunları olan öğrenciler, bana gelirler. Çocukların da kendilerine göre az-çok endişeleri vardır ve hepsi yardıma, öğüte ya da sadece anlayışa gereksinim duyar. Öğrencileri-

min bana başvurmaları, bana olan güvenleri anlamına gelmektedir.

Bir gün bir öğrencim, "İçeri girebilir miyim?" diye sordu. Kederli bir görünüşü vardı. Üzgün üzgün bakıyordu.

"Gel bakayım. O yana-

ğındaki morluk da ne öyle?" diye sordum.

Kız başını öne eğdi ve birden, "Babam dövdü," diye hıçkırarak ağlamaya başladı ve "Onu artık sevmiyorum, görmek de istemiyorum!" dedi.

"Dur hele. Önce sil baka-

yım şu gözyaşlarını.” Mendi-
limi uzattım. “Ne olduğunu
anlat şimdi.”

“Babam işten geldi ve an-
neme bağırmağa başladı.
Ona, 'Ne hain insansın sen,'
diye bağırdım. Beni tokatladı
ve odadan kovdu. Annem
için endişe ediyordum. Ava-
zım çıktığı kadar bağırdım.
Ama sonuç gördüğünüz gibi.
Bana vurdu da vurdu.”

O'nun bu sözleri beni
epeyce üzdü.

“Dinle bak,” dedim. Ba-
ban senden ve annenden özür
dilerse, onu affeder misin?”

“Bilmem. Ama ben onu
artık sevmiyorum ki?”

“Otur şuraya,” dedim.
“Benim acele telefon etmem
gerekıyor. Birazdan gelirim.
Şu dergilere bir bakıver.” Te-
lefone gittim. Böyle bir du-
rumla ilk kez karşılaşıyor-
dum.

Başka bir kız çocuğu, bir
süre önce aynı şekilde baba-
sından yakınmıştı. Onu döv-
üyor ve devamlı hakaret
ediyormuş. Babası ile bu ko-
nuyu konuştuğum zaman,
adamin pek kaygılı olduğunu
anlamıştım. Kızının o gün-
den sonra kendisini daima
kırgın hissedeceğini hiç tah-
min etmemişti. Kızının son
zamanlarda kendisinden ni-
çin çekindiğini artık anlıyor-
du. Bana, böyle bir şeyin bir
daha yinelenmeyeceğine dair
söz vermişti. Kız ertesi gün,
gözleri ıslık ıslık okula geldi ve
teneffüste bana şunları söy-
ledi: “Teşekkür ederim, öğ-
retmenim. Babamla dün epey
dolaştık, olanlar üzerinde ko-
nuştuk. Artık her şey bitti, iş
yoluna girdi.”

Bugün bana gelen öğren-
cimin başına gelen ise ender
rastlanan bir olay görünümün-
dü. Acaba baba, kızın-
ın daima söz dinler birisi
olmasını mı istiyordu?

Babasının işyerini ara-

dım. “Alo!!! Beni müdürü-
nüze bağlar mısınız, lütfen!
İyi günler, ben öğretmen ..-
.....im. Konu, personeli-
nizden birisiyle ilgili.” Ve
adama olayı başından sonuna
kadar anlattım. “İş arkadaşın-
ızla bu konuyu ciddi olarak
görüşmenizi rica ediyorum.”

Sonra öğrencimin baba-
sıyla da konuştum. “Müdürü-
nüz sizi çağırıp bir konu hak-
kında konuşacak. Ama sakın
hayret etmeyin. Biraz önce
onunla konuştum,” diyerek;
bugün hemen kızından özür
dileyip yarın onu okula biz-
zat getirmesini rica ettim.

**Çocuk,
yetişkin olduğunu
zaman zaman
unutan,
sanki kendisi de bir
çocukmuş gibi
onunla oynayan
bir babaya
gereksinim duyar.**

Konuşmam bittikten son-
ra öğrencimin yanına dön-
düm. “Elindeki dergiyi ilginç
buldun herhalde. Al, evde
sonuna kadar okursun, ko-
nuşmamıza yarın devam ede-
riz, olmaz mı? Senden baban
hakkında kötü düşüncelere
sahip olmamamı rica ediyor-
um. Öyle sanıyorum ki, o
da mutlaka olanlara üzülmüş-
tür,” dedim.

İçeri bu kez, her zamanki
gibi üzgün ve suskun, bir
başka öğrencim girdi. Bir
süre önce 'Canım Anneci-
ğim' başlığını taşıyan bir
kompozisyon yazmıştı: “Rü-
yamda annemi gördüm. San-
ki pembe bir buluta benzi-

yordu. Beni kollarına aldı ve
birlikte yükseklere doğru uç-
tuk. 'Hiç korkun olmasın,
oğlum,' diyordu bana. 'Bak,
görüyorsun, yanıdayım.'
Babam beni uyandırdı. Ağlı-
yormuşum. Öperek yatıştırdı
beni. Uyuyormuşum gibi
yaptım, yoksa o da uyuya-
mayacaktı. Oysa ertesi gün
erken kalkması gerekiyor-
du.”

Annesi toprağa verildiği
gün, bütün sınıf mezarlık-
taydık. Çelenklerimiz koy-
duk. Çocuğun acısı epey
uzun sürdü. Bazen derste de
ağladığı oluyordu. Elimizden
geldiği kadar onu teselliye
çalışıyorduk. Günler geçti,
sakinleşti, sonunda her şeye
alıştı. Ama geriye sadece an-
nesine olan özlemi kalmıştı.

Ona çikolata kutusunu
uzatarak, “Yaklaş biraz, al
bakayım,” dedim. Bir tane
aldı. Susuyordu. Herhalde
nasıl başlayacağını bilemi-
yordu.

“Başka bir gün gelsem
nasıl olur?” diye sordu.

“Otur şuraya, yanıma.
Seni üzen olay neyse, anlat,”
dedim.

“Komşumuz, dün bana,
babamın evlenmek üzere ol-
duğunu söyledi.” Bunu söy-
lerken yeniden kendini topar-
lamıştı, kararlı görünüyordu.

“Bana güveniyorsun, de-
ğil mi?” diye sordum.

Başını öne eğip, sallaya-
rak, “Evet,” diye konuştu.

“Babanı sevdiğini biliyo-
rum. O da seni seviyor. Tıp-
kı anneni sevdiği gibi. Ama
annen olmadan yaşamamın
ona güç geldiğini biliyor mu-
sun? O sadece annen gibi, iyi
bir insana sahip olmak isti-
yor. Bir erkek olarak göre-
vin, babana yardım etmektir.
O da sana yardım ediyor, se-
ninle ilgileniyor. Sen de bir
erkek olduğuna göre, baba-
nın ne kadar güç bir durumda

olduğunu anlarsın. O, senin yardımına gereksinim duymaktadır. Evde ona şunu söyleyiver. 'Babacığım, annem kadar iyi olan bir kadınla evlensene! Bunu söyleyebilir misin? Hem de bugün.'

Ana-babaya duyulan güven, kişiliğin gelişmesi için bir temel teşkil eder.

Nasıl hafiflediğini hissediyordum. Sakinleşmişti. Gülmüsediyordum ve çikolatayı ağzına attı.

"Kutuyu al, arkadaşlarına da verirsin."

.....

Sadece babalar için bir veli toplantısı yapıp, herkesin bildiği gerçekleri dile getirmek istedim.

Bazı veliler, çocukları için gereken her şeyi yaptıklarını

sanıyorlardı. Örneğin çocuklarını giydirdiklerini, baktıklarını, onlara oyuncaklar aldıklarını ve öğütler verdiklerini söylüyorlardı ve doğal olarak gerektiğinde onları cezalandırıyorlardı da. Üzülen söyleyeyim ki, anladığım kadarıyla pek azı, çocuklarını dövmek ya da azarlamak yerine, onları anlamak gayreti içinde bulunuyordu. Hiçbiri çocuğuna, demokratik biçimde davranma cesaretini göstermiyor, onun üzerinde aşırı otorite kurmaktan çekinmiyordu.

Öncelikle babaları ele alıyordum. Çünkü, birçok ailede çocuklar, babanın vermesi gereken eğitimin, ilginin eksikliğini hissederler. Baba çok çalışmakta, eve geç gelmektedir. Yorgundur ve eğitimsel incelikler için zamanı yoktur. 'İyi öğrenirsen, iyi edersin; öğrenmezsen, göreceğin var! Bir soru soracaksan annene git,' diyerek çocuğunu başından savar. İlişkilerin böyle sürdüğü ailelerde, zaman akıp gider, baba ve çocuk aynı evde birlikte yaşa-

makla birlikte, birbirlerine söyleyecekleri bir şeyleri kalmamıştır artık. Arkadaş olmak için ise zaman da artık geçmiştir.

Eğitim kurumlarında bugün, genellikle kadınların çalışması üzülecek bir olaydır. Bu durum, çocuğun kişilik gelişimini, özdeşim modeli açısından olumsuz yönde etkileyebilir. Ailede eğitimle baba değil de sadece anne, büyük-anne, teyze ya da abla ilgileniyorsa, eğitim yarım yamalak ve eksik kalmış olur. Bu durum yıllar sonra da olsa çocuğun duygusal gelişiminde kendisini gösterecek ve tehlikeli olacaktır.

Çocuğu babanın yardımını ile korku içinde tutmak yanlış bir yoldur. Baba, ailenin kıvanç kaynağı olmalıdır. O, ailenin geçimini sağlamak, en yakınlarıyla ilgilenmek için çalışmaktadır. Bu işi o, bencillik göstermeden yerine getirir. Ama çocuklarının da görevlerini titizlikle yapmalarını, iyi öğrenmelerini, örnek davranışlarda bulunmalarını ve ev işlerine yardımcı olmalarını beklemek hakkına sahiptir.

Baba, ailenin kıvanç kaynağı olmalıdır.

Babanın otoritesinin uygunluğu derecesinde çocuklarının da sorumluluğu artacaktır.

Çocuğun, kelimenin tam anlamıyla, bir babaya gereksinimi vardır. O kendisiyle birlikte yaşamını geliştirecek, ona yürekli, dürüst ve çalışkan olmayı öğretecek bir babaya gereksinim duyar.

Ama onun arzularını yerine getiren, irade sahibi, içki vb. olumsuz alışkanlıkları olmayan, anneye ya da çocuğa karşı elini kaldıracak değil, tersine herkesin saygısını kazanmış, herkes tarafından sevilen, neşeli bir babaya gereksinimi vardır. Çocuk bir babaya, yani yetişkin olduğunu zaman zaman unutan, sanki kendisi de bir çocukmuş gibi onunla oynayan bir babaya gereksinim duyar.

Çocukların sorumlulukları, babanın otoritesinin uygunluğu ile doğru orantılıdır.

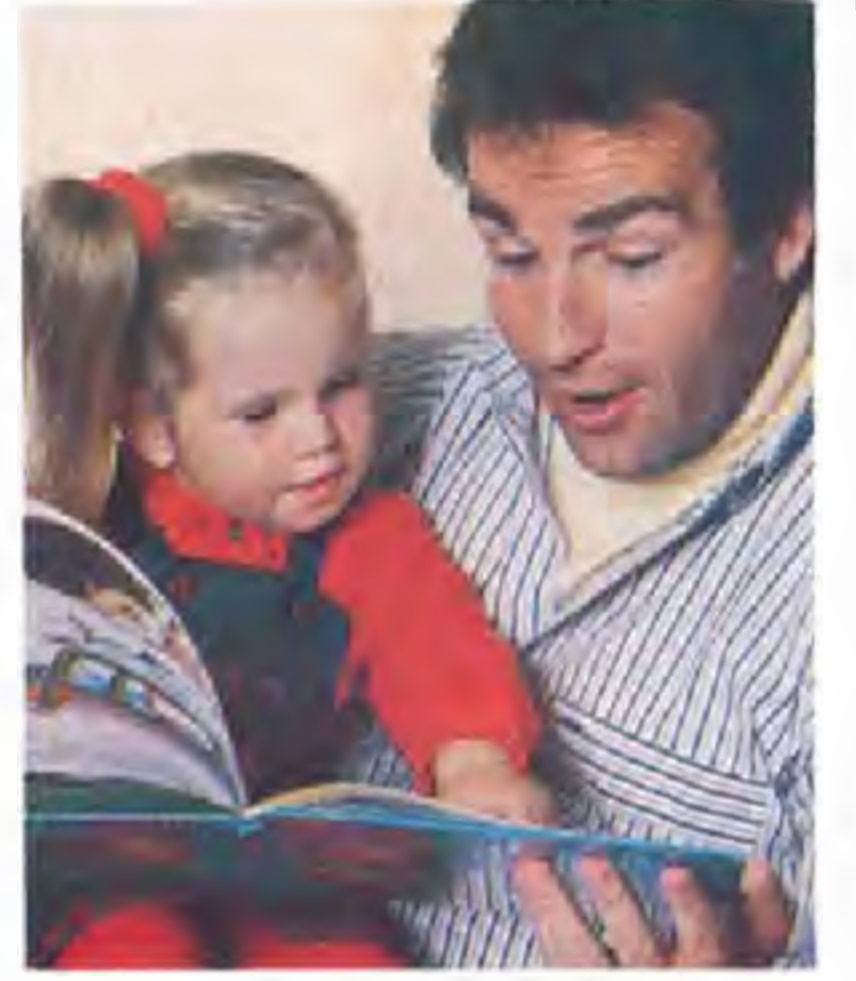
Yıllar geçer, çocuk genç bir insan olur. Onun, dikkatli, akılcı düşünebilen, mesleğinde usta, aynı zamanda titiz ve dürüst bir danışman olan bir babaya gereksinimi olacaktır; sözünün eri, sakın ve güven veren, kendisine

bir dost gibi her zaman başvurulabilen, anlayışlı bir babaya...

Ana-babaya duyulan güven, kişiliğin gelişmesi için bir temel teşkil eder. Ama ana-babaya karşı duyulan utanma duygusu ise insanın kanatlarını budayıcı, ağır bir yük olur.

Babalarla yaptığım bir toplantıda, bütün bunlar üzerinde konuşmak istiyordum. Herkesin bu konu ile ilgili düşüncelerini söylemesi gerekiyordu. Sonradan velilerin birkaçı ile tek tek görüşecektim.

Bir babaya, oğlunun son kompozisyon ödevini gösterdim. Çocuk şunları yazmıştı: "Yatmaya gitmeden önce annemle içtenlikle konuşuyorum, ona okulda olan her şeyi sıralıyorum. O da bana başından geçen her olayı anlatıyor. Ama babamın neden eve dönmediğini sorduğum zaman ise şöyle konuşuyor: "Babanı gücendirmişim herhalde." Hiç de doğru değil. Aslında annemi gücendiren babamdır. O bir tartışma sonucu annemden ayrılarak

başka bir kadına gitti. Anneme şunu sordum: "Sen de başka bir adamla tanışırsan, babam gibi benden ayrılır mısın?" Annem şu yanıtı verdi: "Aptalım benim. Benim için sensiz yaşam olamaz; seni nasıl yüzüstü bırakıp gidebilirim ki? Baban beni niçin terk etti acaba? Ona her zamankinden daha fazla gereksinim duymaktayım. Ama gene de ara sıra bana hediyeler gönderiyor. Onu çok sevdim. Ne var ki şu anda artık kendimden emin değilim."

.....
Tüm babaların elini içtenlikle sıktım ve çocuklarının kompozisyon ödevlerini verdim. Onları okuyacak ve belki de çocuklarına karşı daha büyük bir sorumluluk duyacaklardı.

Birkaç baba bana teşekkür etti, diğerleri ise güvenlerini belirttiler. Ama şunu öncelikle söyleyeyim ki, benim aile yaşamına karışmadan, karşılığında maaşımı aldığım kişilerle ilgilenmem gerekir. Ben öğretmenim. Toplum bana, yeni yetişen neslin eğitimini vermiştir. Benim görevimdir bu.

(Sputnik Dergisi'nden)

Çeviren:

Kemalettin YEŞİLAY

Aile İçi İlişkiler ve Ergen

Doç. Dr. Adnan KULAKSIZOĞLU
(Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim
Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü)

Ailenin en önemli görevi, çocuklarının bakım ve eğitimlerinin sağlanmasıdır. Çocuğun doğması, büyüme ve gelişmesi, anne-babaya yeni görev ve sorumluluklar yükler.

Aile, her çağda ve her toplumda, insan topluluklarının oluşmasını sağlayan temel bir kurum olmuştur. Aile, bireylerin korunduğu, barındığı, beslenmelerinin

sağlandığı bir toplumsal birim olarak da tanımlanmaktadır (Worsley, 1980, s.168).

Aile, içinde barındığı bireylerin sayısına, rollerine ve aile içi ilişkilerin kalitesine

göre farklı özellikler gösterebilir ve bu özelliklere göre değişik şekillerde sınıflandırılabilir : Geniş aile, çekirdek aile, eksik aile, ataerkil aile gibi.

Ailenin en önemli görevi, çocuklarının bakım ve eğitimlerinin sağlanmasıdır. Çocuğun doğması, büyüme ve gelişmesi, anne-babaya yeni görev ve sorumluluklar yükler. Bu bakımdan bir ailenin, çocuklarının yaşıyla bağlantılı olarak belli bir gelişim seyri izlediği söylenebilir.

Daha çocuğun olmadığı evliliğin ilk yıllarında, aile içi ilişkiler ayrı bir özellik gösterir. İlk çocuğun doğması, bebek bakımının getirdiği sorumluluklar, çocuğun yürümesi, konuşması ve öteki gelişim evrelerinde anne-babanın izlemesi gereken yollar, "yeni doğmuş bir çocuğa"

sahip aileyi farklı kılar. İlk çocuğun anaokulu çağına gelmesiyle ve bu arada doğacak ikinci bir bebeğin yani biri oyun çağında, öteki bebek olan iki ayrı çocuğun sorumlulukları ana-babaya yüklenir.

İlerleyen yıllarda büyük çocuk okul çağına gelir. "Okul çağında bir çocuğu olma", ailedeki yaşama ağırlığını koyan önemli bir değişikliktir.

Sonra çocuğun ergenlik çağına gelmesiyle "ergen çocuğu olan aileye" yeni görevler düşer.

İlk çocuğun genç yetişkinliği, sonunda evlenerek aileden ayrılması ve onu izleyen kardeş ya da kardeşlerin büyüyerek evden ayrılmaları, ailenin gelişim döngüsünde belirgin dönemlerdir (Block, 1989, s.194-195 ve Onur, 1986, s. 40-41).

Aile içi ilişkilerde çocuklar anne-babalarından buldukları yaşlara göre farklı davranışlar görebilirler. Ana-baba, küçük yaştaki çocukların davranışlarına daha az kalıcı özellikler atfedebilir. Çocuklar büyüdükçe, anne-baba onların davranışlarını daha kalıcı kişilik özellikleriyle nitelendirir. Ayrıca aile, kültürel düzeyine ve içinde bulunduğu koşullara göre çocuklarının tutum ve davranışlarını, kişilik özelliklerini onların fiziksel yapısına ya da alışkanlıklarına bağlayarak önyargılı davranabilir (Hortaçsu, s. 53-55). Bu tür önyargılar halk arasında yaygındır ve çocukları değerlendirmede yansız davranılmasını engeller. Örneğin, kız çocukların, daha haşarı olduğu; şişman çocukların, tembel olduğu ya da kız çocukların, aileye daha bağımlı olduğu yolundaki önyargılar,

çocukların ana-babalar tarafından yanlış şekilde değerlendirilmelerine neden olabilir. Anne-babanın çocuklarına yönelik değerlendirmeleri, çocukların da kendilerini algılamalarını ve ana-babalarıyla olan ilişkilerini biçimlendirmektedir.

Bir ailede eşlerin evliliklerinde mutlu olup olmamalarıyla çocuklarına karşı olan tutumları arasında da ilişki vardır.

Evliliklerinde mutlu olmayan eşlerin, çocuklarıyla olan ilişkilerinde aksamalar olacaktır.

Aile içi ilişkilerde çocuklar, anne-babalarından buldukları yaşlara göre farklı davranışlar görebilirler.

Anne-babanın çocuğuyla kuracağı ilişkilerin kalitesi, çocuk gelişiminin bütün yüzlerini etkiler. Ana-baba ilişkileri olumlu ise normal bir çocuğun okul başarısının da iyi olması için elverişli bir zemin hazırlanmış olur.

Aynı şekilde çocuğun arkadaşlarıyla kuracağı ilişkinin niteliği de ana-babayla olan ilişkisinden etkilenir.

Ergenlik döneminde ergen, ana-babanın normal olmayan davranışlarından olumsuz olarak etkilenmekte ya da anne-babanın bozuk ilişkilerinden zarar görmektedir (Tyerman ve Humprey, 1981, S. 353).

Ergenlik döneminde ergenin arkadaşlarıyla geçirdiği zaman artmakta ve arkadaşlarının etkisinde, çocukluk döneminde olduğundan daha çok kalmaktadır. Ancak ergenlerin akranlarından etkilendiği konular kısıtlıdır ve anne-baba, genç için önemli gördüğü konularda başvuru kaynağı olmaya devam etmektedir. Öncelikle okul, meslek seçimi ve gelecekle ilgili konularda, ergen, anne-babasının fikirlerini önemli bulmaktadır (Curtis, 1975, s. 488 ve Hortaçsu, s. 87).

Aileyi sibernetik (güdümbilimsel) bir "sistem" olarak gören araştırmacılar; aile bireylerinin tümünün birbirlerini sıkı sıkıya denetlediklerini belirlemiştir.

Her bireyin ailedeki öteki bireylerin davranışları üzerinde etkide bulunmaya çalıştığı, ayrıca bireyin durumu ve yaşamındaki herhangi bir değişmeden ailenin öteki üyelerinin de etkilendiği ileri sürülmektedir.

Bir görüşe göre ailedeki sorunlar, ailede, bireyler arasındaki güçlü olma isteğinden kaynaklanmaktadır. Bu istek yüzünden çoğu ailede birbirini etkilemeye çalışan çeşitli alt gruplar (hizipler) ortaya çıkar. Bu gruplar ana-kız, baba-oğul ya da kardeşler ve anne-baba şeklinde olabilir. Bu arada, akrabaların ve çevredeki yakınların katılmasıyla ailede hizipler daha da çeşitlenebilir.

Böylelikle oluşan alt gruplar, kendi aralarında

çeşitli "koalisyonlara" gerek öteki grup ya da grupları etkilemeye çalışırlar. Bazı durumlarda, aile içindeki gruplaşmalar gizli ya da açık bir çatışmaya dönüşebilir (Halley, 1988, s.230, 236, 237).

Ergenlik dönemindeki gençlerden gelen istekler ve yeni arayışlar, bir anlamda aile sisteminin değişmesine, ailedeki güç dengesinin sarsılmasına yol açar. Her zaman olduğu gibi, aile içindeki değişmeye karşı ana-baba, eski çaba dengesini ve eski otoritesini korumak için çaba gösterir ve ergenin arzularına karşı direnir.

Anne-babanın çocuklara karşı tutumlarının onları etkilediği konusunda bulgular çoktur. Anne-baba davranışları; toplumdan topluma, o toplumdaki aileler arasında ve ailenin içinde bulunduğu ekonomik ve kültürel düzeye göre farklılıklar gösterebilir (Mussen, 1973).

Bu davranışlar, çocuğun sosyalleşmesini ve topluma uygun şekilde davranıp davranmamasını etkilemektedir (Rozen, 1967, s. 316-321).

Anne-babanın davranışları; ailenin içinde bulunduğu ekonomik ve kültürel düzeye göre farklılık gösterebilir.

Çocuk yetiştirmede anne-baba davranışları ele alınırken çok genel olarak çocuklarına karşı demokrat bir tutum izleyen anne-babalar ve otoriter bir tutum izleyen anne-babalar olarak iki ayrı gruptan söz etmek mümkündür.

Çocuklarına karşı demokratik tutuma sahip anne-babaların, onların davranışlarını daha akılcı şekilde yönlendirdiği söylenebilir. Bu tutuma sahip anne-babalar, çocuklarını ayrı bir kişi olarak kabul edip onlara değer vermekte ve otonom bir kişilik geliştirmelerini teşvik etmektedir.

Aşırı otoriter anne-babalar, çocukların davranışlarını kontrol etme ve değerlendirme eğilimindedirler. Bu tür bir tutum içindeki anne-baba, çocuklarının her şeye boyun eğmesini ister.

Ergenler de anne-babanın isteğinden farklı davrandıklarında dışlanacaklarını bildiklerinden ve cezalandırılma korkusundan boyun eğerler. Anne-babanın otoritesi zayıflayınca, ergenin isyankâr tavırlar göstermesi mümkündür. Aşırı otoriter ailede, ge-

nelde, ergen, boyun eğdiği sürece sevgi ve şefkat görür. Aşırı otoriter davranan kişiler, olay ve olguları iki farklı kategoride görme ve değerlendirme eğilimindedir: Siyah-beyaz, zengin-fakir gibi. Değerlendirmede ara değerler, farklılıklar düşünülmez. Böyle kişiler, esnek düşünmezler ve duygusal açıdan da katı davranırlar. Bu tür düşünce yapısı, otoriter kişiyi çevresine karşı yabancılaştırır ve bunlar, ancak kendisine benzeyen, kendisi gibi düşünen insanlara değer verir, onlarla anlaşılabilir.

Anne-babanın otoritesi zayıfladığında ergen, isyankar tavurlar gösterebilir.

Böyle ailelerde yetişen çocukların duygu ve düşünceleri daha çok bastırılır ve bu ailelerde yetişen gençlerde, öfke ve kızgınlık duyguları ağır basar (Danesh, 1978, s. 479).

Anne-baba tutumlarında, ekonomik ve kültürel düzeylerine göre meydana gelen farklılaşmaları yaptığımız araştırmayla tespit ettik. Araştırmada; ekonomik ve kültürel düzeyi yükseldikçe, ailelerin çocuklarına daha çok bağımsızlık verdikleri ve onlara karşı daha az koruyucu ve müdahaleci davrandıkları ortaya çıkmıştır. Aynı şekilde böyle ailelerin çocuklarına daha demokrat davrandıkları da görülmüştür.

Anne-babaları demokrat davranan ergenler, aşırı koruyucu davrananlara göre daha az sorunludur ve anne-

babalarıyla daha az çatışma içindedir.

Araştırmamıza göre anne-babasıyla sıkça çatışan ergenlerin genel sorunları da çoktur.

Gene ekonomik ve kültürel düzey yükseldikçe anne-babaların, daha az otoriter ve daha az baskıcı davrandıkları görülmektedir.

Ailenin ekonomik ve kültürel düzeyi yükseldikçe, ergenin genel sorunlarında azalma olmaktadır. Aileyle olan çatışmalarında ergenin cinsiyeti de önem kazanmaktadır. Anne ve babanın ergen yaştaki kızlarıyla olan çatışmalarının, erkek ergenlerle olan çatışmalarından daha az olduğu saptanmıştır (Kulaksızoğlu, 1989, s. 77-78).

Araştırma sonuçlarına göre, ergenlik dönemindeki gencin anne-babasıyla çatışmaya girdiği konular "kendisine baskı yapılması, eleştirilmesi, azarlanması, fazla öğüt verilmesi ailenin kendisini anlamaması, üstüne çok düşülmesi, sağlığıyla çok ilgilenilmesi, eve geç gelmesine izin verilmemesi, onun

Anne-babaların, ergenlik dönemindeki çocuklarına, onların içinde buldukları dönemin özelliklerini bilerek yaklaşmaları gerekir.

her şeyinin öğrenilmek istenmesi, bir konunun çok uzatılması, anne-babanın gencin

yanında tartışması, temizlik ve ev düzeni konusunda titiz davranılması ve okul başarısının eleştirilmesi..." şeklinde sıralanmaktadır.

Anne, ergenlik çağındaki çocuğuyla "radyo ya da teybin sesini çok açması ve fazla televizyon seyretmesi" konularında çatışmaya düşmektedir (Kulaksızoğlu, 1989, s. 79).

Anne-babaların, bir gelişme çağı olan ergenlik dönemindeki çocuklarına, onların içinde buldukları dönemin özelliklerini bilerek yaklaşmaları gerekir.

Aile içi ilişkilerin iyi olması, çocuk ve gençlerin sağlıklı olarak gelişmelerine de yol açar.

KAYNAKÇA

Bloch, Sidney (Çev : Engin EKER) Psikoteraplere Giriş. Cerrahpaşa Yayın Birliği- Taş Kitapçılık, İstanbul, 1989.

Curtis L. Russel "Adolescence Orientations Toward Parents and Peers: Variations By Sex, Age and Socioeconomic Status" Adolescence. Vol. X No: 40 Winter, New York, 1975.

Danesh, Hossan B. "The Authoritarian Family and Its Adolescents" Canadian Psychiatry Association Journal, Vol : 23 (7) Ottawa, 1978.

Haley, Jay. (Çev : Ali Uzunöz) İletişim Psikolojik Sorunlar ve Psikoterapl. Çark Kitapevi Yayınları, Ankara, 1988.

Hortaçsu, Nuran. İnsan İlişkileri. ODTÜ Ankara.

Kulaksızoğlu, Adnan. "Ergen-Aile Çatışmaları ile Annenin Tutumları Arasındaki İlişki ve Ergenin Problemleri" Eğitim Bilimleri Dergisi. Marmara Üniversitesi, İstanbul, 1989.

Mussen, P. The Psychological Development of Child. Prentice-Hall Inc., New Jersey, 1973.

Onur, Bekir. Gelişim Psikolojisi V. Yayınları, 1986.

Rozen, B. C. "Social Class and the Child's Perception of the Parent" G. R. Medinnus. Readings in the Psychology of Parent-Child Relationship. John Wiley and Sons, Inc., New York, 1967.

Tyerman, A., Humprey, M. "Dimensions of the Family Environment in Adolescence" January of Adolescence. Vol: 4 (4) 353-361, London. Dec. 1981.

Worsley, Peter. (Ed.) Introducing Sociology. Penguin Book Ltd. New York, 1980.

Yükseköğrenim Gençliğinin Temel Sorunları

Yard. Doç. Dr. Mustafa YILMAN
(DEÜ Buca Eğitim Fakültesi)

Hangi düzeyde ve ölçüde alınıralsa alınsın, gençlik davranışlarının incelenmesinde ve değerlendirilmesinde, konuya daima geniş açılardan bakılması, alışılmış geleneksel düşünce kalıplarından kurtulunması ve mutlaka bilimsel araştırmalara gidilmesi, değerlendirmelerin çok yönlü yapılması, güvenilir sonuçlar alabilmek yönünden önemlidir.

Türkiye'de yükseköğrenim gençliği, çağ nüfusunun yaklaşık % 10'u dolayındadır. Ancak davranışları ve işlevi bakımından, öbür kesimlere örnek olabilecek ve önderlik yapabilecek özel bir konuma sahiptir. Bundan ötürü, onun sorunları, hemen her toplum için öteki gençlik gruplarına kıyasla daha önemli sayılmakta, daha yakından bilinmek istenmekte ve çözümleri için ciddi çabalar harcanmaktadır. Türkiye, gençlik davranışlarıyla düne göre biraz daha yakın ilgi içerisinde görünmektedir. Tamamen tatmin edici olmamakla birlikte, bu konu-

da yine de önemli sayılabilecek adımların atılabildiği gözlenmektedir.

Konuya ilişkin olarak yapılmış çalışmaların sayısında da az da olsa bir artış olduğu söylenebilir. Biz, öteden beri sorunları kitaplardan değil, kaynağından öğrenmek istediğimizden, Türk gençliğinin, özellikle yükseköğrenim gençliğinin temel sorunlarının belirlenmesinde, onların karşı karşıya buldukları güçlüklerin bilinmesinde, doğrudan kendilerine başvurmayı uygun bulduk ve öğrencilerimizle birlikte, sınırlı ölçüde bir küçük araştırma gerçekleştirdik. Böylece, yükseköğrenim gençliğinin, kendilerince önemli saydıkları güncel sorunlarını ve geleceğe yönelik kaygılarını belirleyebilmek mümkün olabildi.

Elde ettiğimiz bulgular, daha önceleri bu konuda yapılmış çalışmalardan sağlananlarla karşılaştırıldığında, yüksek ölçüde bir benzerliğin bulunması, öncelikle bunların doğrulukları ve sonra, sorunların sürekliliğini göstermesi bakımından anlamlı sayılmaktadır. Bir örnek vermek gerekirse, Türk yükseköğrenim gençliğinin, 8-10 yıl öncesi gibi bir anarşi sorunu bulunmamaktadır.

Genci tanımak demek, bir bakıma onun sorunlarını bilmek ve bunların çözümünde kendisine yakın destek sağlamak demektir.

Devletin, mevcut huzur ve barış ortamının devamında yükseköğrenim gençliğine her yönden destek olması ve gerekli önlemleri zamanında alabilmesi, aynı ortamın sürdürülmesinde büyük önem taşımaktadır. Ancak, hepsinden daha önemlisi, bütün gençlik kesimlerinin sorunlarına zamanında ve etkin bir biçimde eğilmek, bunlara çareler arayıp bulmak, asıl ve kalıcı çözümlere ulaşabilmeyenin temel koşuludur.

Çünkü genci tanımak demek, bir bakıma onun sorunlarını bilmek ve bunların çözümünde kendisine yakın destek sağlamak demektir. Gencin, biyolojik ve fizyolojik olarak bilinmesi, hiçbir zaman onun tanınması anlamına gelmez. Genci tanımak, sadece fiziki olarak onunla aynı yerde bulunmak da değildir; onu anlamak, olgulara ve olaylara onun gözü, onun kalbiyle bakmak, bakabilmek demektir. Yekışkinlerin, bir zamanlar genç olduklarını hatırlamaları, gençleri tanımalarında, anlamalarında onlara yardımcı olabilir.

Bir ulus; gençlerini ne ölçüde tanıyabilir, anlayabilir ve sorunlarına ivedi çözümler getirebilirse, geleceğini o oranda güvence altına almış olur. Çünkü genç insan, belki de en fazla ilgi ve özene ihtiyaç duyan, sevgi ve şefkat isteyen, takdir ve beğeni bekleyen bir psiko-sosyal varlıktır. Birçok yetişkinin sandığı gibi, gençlerin yalnızca maddi ihtiyaçlarının en üst düzeyde giderilmesi, karşılanması, onlar için her şeyin yapıldığı anlamına gelmez. Hatta çoğu zaman maddi ihtiyaçların en üst düzeyde karşılanması bile başlı başına bir sorun kaynağı olabilir. Batı toplumlarında ve belli

kesimlerde sergilenen örnekler, bunun en somut kanıtıdır.

Bir ulus; gençlerini ne ölçüde tanıyabilir, anlayabilir ve sorunlarına ivedi çözümler getirebilirse, geleceğini o oranda güvence altına almış olur.

Her ülkede gençliğin sorunlarıyla toplumun genel sorunları arasında yakın benzerlikler görülür. Bundan dolayı toplumun sorunlarıyla gençliğin sorunları birbirinden ayrı, birbirinden yalıtılmış olarak ele alınıp incelenemez. Çünkü büyük ölçüde gençlik sorunları, içinde bulunulan toplumun bilimsel, teknolojik, politik ve ekonomik boyutlarıyla ilgili olarak ortaya çıkmaktadır. Burada kültürel değerler de çok önemli bir yer tutmakta, sorunların ortaya çıkmasından çözümüne kadar, değişik ölçülerde etkili olmaktadır.

Gençlik sorunlarını etkileyen ve belirli düzeyde yönlendiren, belirleyen bir başka etken de çağdaş gelişmelerdir. Yakında ve uzakta olup bitenler; özellikle haberleşme ve ulaşım, basın ve yayın araçlarının insana sağladığı geniş olanaklar sayesinde, kısa sürede yerel sosyolojik oluşumları etkileyebilmekte, onlar üzerinde belirgin değişimler meydana getirebilmektedir. 1968 dünya gençlik hareketleri, bunun tipik örneğidir.

Öyle ise hangi düzeyde ve

ölçüde alınırsa alınsın, gençlik davranışlarının incelenmesinde ve değerlendirilmesinde konuya daima geniş açılardan bakılması, alışılmış, geleneksel düşünce kalıplarından kurtulunması ve mutlaka bilimsel araştırmalara gidilmesi, değerlendirmelerin çok yönlü yapılması, güvenilir sonuçlar alabilme yönünden önemlidir.

ARAŞTIRMANIN SONUÇLARI

Araştırmamızdan elde ettiğimiz bulguları şöyle özetleyebiliriz. Araştırmamız, Dokuz Eylül Üniversitesi ile Ege Üniversitesi öğrencileri üzerinde yapılmıştır. Araştırmaya, toplam 527 öğrenci katılmıştır. (Şekil 1).

SORUNLARIN ANALİZİ

Sayısal olarak belirlenen sorunların analizine geçilirse, bunlar hakkında daha ayrıntılı bilgi edinebilmek mümkün olabilir. Bu nedenle cevaplardan seçilen örnekler

üzerinde durulacaktır.

Gençler Kendi Sorunlarına Nasıl Bakmaktadır?

Önce bunlara birkaç örnek verelim:

Örnek 1: Kız, 2. sınıf :
“... Öyle sanıyorum ki, bizim sorunlarımız ekonomik, sosyal ve politik değerlerde meydana gelen değişikliğin kültüre yansması ve bu yansımının kültürde bazı değişiklikler meydana getirmesinden kaynaklanmaktadır.. Öylesine çok sorunumuz var ki, hangisinin hangi sebeple, neden meydana geldiğini anlatmak imkânsız geliyor bana.”

Örnek 2 : Kız, 2. sınıf:
“... Nedir bizim problemlerimiz? O, sayılamayacak kadar çok olan, basın yayını devamlı işgal eden, manşetlerden inmeyen, ana-babayı tedirgin, öğrenciyi uykusuz bırakan nedir ya da nelerdir? Sıralamaya çalışalım :

- 1- Üniversite öncesi, gençliğe, bu kurum hakkında yeterli bilginin verilmemesi,
- 2- Üniversiteye başlandı-

ğı zaman, değişen sosyo-kültürel ortam ve aileden uzaklığın doğurduğu stres,

- 3- Ekonomik yetersizlik,
- 4- Öğretmen-öğrenci ilişkisinin özlenen düzeyde olmayıp kürsü-sıra ilişkisi olması,

5- Öğrencinin sorunlarını açabileceği, dertlerine çare arayabileceği bir servisin, kişinin bulunmayışı,

6- Sosyo-kültürel faaliyetlerin azlığı ya da tamamen yokluğu,

7- Müfredatın yoğunluğu ve boşluk bıraktırmayan baskısı ve bunlara eklenecek daha niceleri...”

Yöneticilerin gençlik psikolojisini bilmemesi, bilgi ve deneyim eksikliği, öğrenciyle diyalog kopukluğu, ders çalışabilecek yeterli ve rahat yer sıkıntısı, cinsel sorunlar ve uyum güçlükleri gençlerin önde gelen sorunlarıdır.

Örnek 3 : Kız, 2. sınıf:
“... Bizdeki eğitim, bazı eğitim kurumları hariç, kuru bir bilgiden ibarettir. Pratik, uygulama, araştırma eksiktir. Öğrenci için öğrenmek, not almaktan başka bir şey değildir... Öğrencinin, bilgileri kendisinin isteyerek araştırması sağlanmalı, bol pratik yaptırılmalı, bunları günlük hayata nasıl uygulayabileceği öğretilmelidir.”

Örnek 4 : Erkek, 3. sınıf: “Üniversitelerin gerekli maddi olanaklara sahip ol-

Yükseköğrenim Gençliğinin Sorunlarının Genel Dağılımı

Sıra	Sorunların Niteliği	Sayı	%
1	Eğitim Sisteminin Bozukluğu	120	22.8
2	Ekonomik Kaynaklı Sorunlar	67	12.7
3	YÖK Kararları ve Yönetmelik Hükümleri	66	12.5
4	Öğrenim Olanaklarının Yeterli Olmaması	44	8.3
5	Sosyal Faaliyetlerin Yetersiz, Kısıtlı Olması	35	6.6
6	Öğrenciye Gerekli Önemin Verilmemesi	33	6.2
7	Barınma	30	5.7
8	Ulaşım	26	4.9
9	Öğrenim Sonrası İş Bulabilme Güçlüğü	24	4.5
10	Öğretimin Bilimsellikten Uzak Bulunması	18	3.4
11	Çoğunlukla Bilgilerin Kuramsal Olması	15	2.8
12	Herhangi Bir Sorunu Yok	12	2.3
13	Zaman Yetersizliği, Ders Saatlerinin Çokluğu	9	1.7
14	Psikolojik Sorunlar	8	1.5
15	Öğretim Elemanlarının Yetersizliği	6	1.1
16	Arkadaşlık, Kız-Erkek İlişkileri	5	1.0
17	Yeni Ortama Uyum Güçlükleri	3	0.5
18	Beslenme Yetersizliği	3	0.5
19	Devam ve Vize Zorunluluğu	3	0.5

(ŞEKİL 1)

Toplam 527 100

mamaları, bilimsel araştırma, uygulama yapılamamasına, üniversitenin liseden farkının kalmamasına neden olmaktadır.

Örnek 5 : Erkek, 2. sınıf: *"Öğretim sistemindeki bozukluklar, derslerin kuramsal olması, araştırma ve incelemeye önem verilmemesi, araç ve gereç yetersizliği, ders saatlerinin çok olması, blok ders yapılması gibi sorunlar başta gelmektedir."*

Örnek 6 : Erkek, 3. sınıf: *"Cinsel sorunlar, uyum güçlükleri, yardım eksikliği, öğretmen-öğrenci arasında diyalog kopukluğu, spor etkinliklerinin yokluğu, öğretim elemanlarının bilgi ve deneyim yetersizliği, gençlik psikolojisini bilmemeleri, ders çalışılabilecek yeterli ve rahat yerlerin, kütüphane ve kitaplıkların bulunmaması, bizim başlıca sorunlarımızdır."*

Verdiğimiz bu kısa örneklerden de anlaşılacağı üzere, yükseköğrenim gençliği, gerçekten sorunlarının bilincinde olup onların nelerden oluştuğunu iyi bilmektedir. Bu bakımdan, gençlerin sorunları araştırılırken bazılarının yaptığı gibi kitapları karıştırmak yerine, gence gitmek, en doğru ve güvenilir bir yoldur. Kitaplar, bizce her türlü çalışmada kontrol görevi yüklenmelidir; gerçeğin aranmasında amaç değil, araç olarak algılanmalıdır.

Yükseköğrenim gençliğinin sorunlarına yakından baktığımızda, Türkiye açısından bunların en önemlilerinin, eğitim sistemine ilişkin olanı başta olmak üzere, ekonomik ve Yükseköğrenim Kurulu kaynaklı olduğu görülmektedir.

Öncelikle vurgulanan eğitim sisteminin bozukluğun-

dan, gençlerin kendi sözlerinden de anlaşıldığı gibi, onun gerek öğretim programının içeriği gerekse yöntem ve araç-gereç bakımından zamanımızın çok gerisinde kalmış görünümüdür. Eğitim sisteminin böylesi bir görüntüden hızla uzaklaştırılması ve çağdaş bir niteliğe kavuşturulması, kaçınılmazdır. Bu tür eksikliği gençlerimizin görebilmiş olması, gerçekten gurur vericidir.

Bugün artık sadece okuma yazma öğrenmek, eğitimin asıl görevi olmaktan çıkmış ve eğitimin kalitesi her şeyin önünde gelmeye başlamıştır.

Demek ki, böylesi bir eğitim sistemiyle bile gençlerimiz yavaş da olsa, zamanla yaşadıkları çelişkilerin farkına varabilecek düzeye gelebilmişlerdir. Gençlerimiz, giderek daha çok teknoloji kullanımını zorunlu kılan ve kazandırılacak bilgi ve becerilerin seçiciliğine dayanan, günümüze yaraşır bir eğitim istemekte çok haklıdırlar.

Çünkü bugün artık sadece okuma yazma öğrenmek, eğitimin asıl görevi olmaktan çıkmış ve eğitimin kalitesi her şeyin önünde gelmeye başlamıştır. Bu açıdan, şu anda ve gelecekte herhangi bir öğretim kurumunu bitirmek kesinlikle önemli olmayıp bunun en üst kalitede olması istenir olacaktır. Onun için ivedilikle geleneksel kara tahta, sıra ve öğretmen dışında, güncel teknolojinin ürünlerinin mutlaka eğitim ve öğ-

retimde devreye sokulması zorunluluğu vardır.

Bunların başında, bilgilerin soyutluktan kurtarılması, uygulama ve araştırmaya önem verilmesi, öğretilecek bilgi ve becerilerin ayıklanması, yeni öğretim teknolojilerinin geliştirilmesi gelmektedir.

Yükseköğrenim gençliğinin sorunlarının ikincisi ise ekonomik kaynaklı olanlardır. Nitekim bir araştırmaya göre, üniversite öğrencilerinin % 67.6'sının aylık geliri, net olarak 150 bin TL'nin altında bulunmaktadır. Bundan dolayı yükseköğrenim gençliğinin en önemli sorunlarından birisi, hiç şüphesiz okuyabilmek ve öğrenime devam edebilmek için gerekli olan parayı bulabilmektir.

Bu konuda devletin yükseköğrenim gençliğine sağladığı destek ve kredilerin yanı sıra üniversitelerin de kendi özkaynaklarını kullanarak gençlerin yanında yerlerini almaları, kendisine yardım gereken gençleri bularak onların onurlarını rencide etmeyecek yöntemlerle her türlü yardımı yapmayı temel görev saymaları gerekmektedir. Gençlerimiz hiç kimsenin eline muhtaç edilmemeli ve onların ne şekilde olursa olsun sömürülmelerine izin verilmemelidir.

Yükseköğrenim Kurulu kararları ve yönetmelik hükümlerine gelince; kararların uzun zaman değişmemesi nasıl birtakım olumsuz sonuçların doğmasına yol açarsa, aynı şekilde çok sık değişmesi de aynı sonuca götürür. Aynı zamanda alınan kararların ve konulan yönetmelik hükümlerinin çelişkili olması bir yana, bunların hiçbir yoruma yer vermeyecek derecede açık ve seçik yazılma-

sı, farklı uygulamalardan dolayı öğrencilerin haksızlığa uğramalarına neden olmaması zorunludur.

Gençler için sosyal etkinliklerin, en az akademik etkinlikler kadar, hatta bazen onlardan daha çok önemi vardır.

Geçtiğimiz 6 yıl içindeki uygulamalar, anılan noktalarda ciddi sorunların bulunduğunu gösterir nitelikte olup bundan böyle daha açık, yorumsuz, çelişkisiz ve insanı harcamaya değil, kazanmaya yönelik karar ve hükümlerin oluşturulması, sözü edilenlerin daha az sorun olarak gösterilmesinde etken olacaktır.

Bunlardan başka ilk 10'a giren sorunların da çözümlenmesi yolunda adımların atılmasına ve gerekli önlemlerin alınmasına muhakkak ihtiyaç olduğu ortadadır. Özellikle öğrenim olanakla-

rının artırılması ve böylece daha kaliteli bir eğitim yapılabilmesi, ayrıca gençleri meşgul edecek, onları dinlendirecek, enerji sağlayacak ve kötü alışkanlık ve yerlerden uzaklaştıracak sosyal etkinliklerin her türlü olanaklar kullanılarak gerçekleştirilmesi sağlanmalı ve bunlar asla küçümsenmemelidir. Çünkü gençler için sosyal etkinlikler kadar, hatta bazen onlardan daha çok önemi vardır. Nitekim genç, sadece okuyan, öğrenim gören bir varlık değildir. (Şekil 2).

Bunlara da birkaç örnek verelim:

Örnek 1 : Erkek, 1. sınıf: "Şu anda en büyük sorunumuz, öğretim sistemi: Ezberci bir sistem... Bunun yanında, kaldığımız yerlerde ders çalışma ortamının olmayışı... Kütüphanenin yetersiz oluşu ve öğrenciyi araştırmaya sevk etmeyişi..."

Örnek 2 : Erkek, 1. sınıf: "Yükseköğrenim gençliği olarak en önemli sorunumuz, para... Bu yaşta ailemin bütçesine katkıda bulunamamak. Maddi olanaksız-

lıklar nedeniyle kendimize gerekli olan ders araç ve gereçlerini yeteri kadar satın alamamak..."

Örnek 3 : Erkek, 4. sınıf: "En önemli sorunumuz, yönetmeliklerin sürekli değişip durması ve belli bir düzene oturmaması.. Yasa ve yönetmeliklerin yerleşmemiş olması ve uygulamalarda birçok aksaklıkların bulunması..."

Görüldüğü gibi yükseköğrenim gençliği, öncelikle erkekler, çoğunluk eğitim sisteminden, bunun ezberci karakterinden ve araştırmaya yeterli olanak tanımayan yapısından yakınmaktadır. Öğretimin uygulamaya dayanmaması, kütüphanelerin çalışma için yetersiz olmaları, genç erkekleri fazlasıyla üzmektedir.

İkinci olarak yükseköğrenimdeki erkekler, ailelerine maddi yönden yük olmaktan rahatsızlık duymakta ve maddi olanaklarının yeterli olmaması nedeniyle kendilerine gerekli olan ders kitap ve araçlarını alamadıklarını bildirmektedirler.

Üçüncü olarak ise erkek öğrencileri en fazla tedirgin eden sorun, yönetmeliklerin ve sınav kurallarının gerektiğinden çok sık değiştirilmesi, henüz bir değişmeye uyum sağlamaya çalışırken bir başka değişmeyle karşılaşılmasıdır. Farklı uygulamalar da yine rahatsız olunan konular arasında yer almaktadır.

Örnek 4 : Erkek, 1. sınıf: "Araştırma ve ders çalışma olanaklarının (çeşitli nedenler ve etkenler yüzünden) bulunmaması ya da olmaması, yükseköğrenim gençliğinin sorunlarına bilimsel ve gerçekçi çözümler getirilmemesidir (ulaşım, barınak, kitap vb.)."

Sorunlarının Cinslere Göre Dağılımı

ERKEKLER

Sıra	Sorunların Niteliği	Sayı	%
1	Eğitim Sisteminin Bozukluğu	51	22.6
2	Ekonomik Kaynaklı Sorunlar	38	16.8
3	YÖK'ün Kararları ve Yönetmelik Hükümleri	27	11.9
4	Öğretimin Bilimsellikten Uzak Bulunması	18	8.0
5	Öğrenim Olanaklarının Yeterli Olmaması	17	7.5
6	Barınma	13	5.5
7	Öğrenciyeye Gerekli Önemin Verilmemesi	11	4.8
8	Öğrenim Sonrası İş Bulabilme Güçlüğü	10	4.2
9	Ulaşım	8	3.5
10	Herhangi Bir Sorunu Yok	8	3.5
11	Sosyal Faaliyetlerin Kısıtlı Olması	8	3.5
12	Eğitimin Millî Olmaması	5	2.2
13	Öğretim Elemanlarının Yetersizliği	3	1.3
14	Aileden Ayrı Kalmak	3	1.3
15	Zaman Yetersizliği	3	1.3

(ŞEKİL 2)

Toplam 226 100

Eğitim düzeyinin çağdaş düzeyden yoksun olması, yükseköğrenim gençliğine milli şuurun tam olarak verilememesi başlıca sorunumuzdur.”

Örnek 5 : Erkek, 2. sınıf: “En önemli sorunumuz kitapların çok pahalı olması ve ders araç-gereçlerinin çok yetersiz bir durumda bulunmasıdır. Derslerin ne bir kitabı ne de bir teksiri yoktur. Derslerde durmadan yaz yaz, evde onları bülbül gibi ezberle ve sınıfı geç. Bu duruma bir çare bulunmalıdır. Kitap ve teksir işi çözüldüğünde çok büyük zaman kazana- cağız...”

İyi ve kaliteli bir öğretim, ancak yeterli araç ve gereçlerle sağlanabilir.

Gençler, öğrenim olanaklarının, başka deyişle araştırma, inceleme, gezi ve gözlem

yapabilme koşullarının yetersiz oluşundan, başta kitap olmak üzere her türlü araç ve gerecin çok az olması ya da kendilerince pahalı bulunması nedeniyle gerektiğinde öğrenim yapamadıklarından yakınmaktadır.

Bunda oldukça haklı sayılırlar. Çünkü iyi ve kaliteli bir öğretim, ancak yeterli araç ve gereçlerle sağlanabilir. Bunların başında ana ve kaynak ders kitaplarının ucuz olması ve sürekli üretilmesi gelmektedir. Nitekim öğrenci başına yapılan eğitim harcamalarıyla eğitimin kalitesi arasında yakın bir ilişki bulunduğu bilinmektedir.

Hatta çağdaş bir eğitimin göstergesi, bir bakıma, kullanılan teknolojik girdilerin düzeyine bağlı görünmektedir. Bir eğitimin bilimselliği de yine aynı şekilde teknolojik girdi miktarıyla ölçülmektedir. Bundan 100 yıl önceki dört duvar sınıf, ana faktör öğretmen, kara tahta ve klasik tahta sıraların, genç üniversiteli tarafından eleştirilmesi, aslında çok doğal bir

durumdur. Bu konuda durup düşünmek, ilgililere ve yetkililere düşen milli bir görevdir.

Şurası unutulmamalıdır ki, her düzeydeki gençlerin özellikle yükseköğrenim gençliğinin haklı ve yerinde istekleri, eleştirileri, gereken ilgiyi, duyarlılığı göremezse, bunun sonucunda sadece gençlerimiz değil, bütün bir toplum zararlı çıkabilir.

Örnek 6 : Erkek, 2. sınıf: “Yükseköğrenim gençliği olarak en önemli sorunumuz, yurt sorunudur. Öğrenciler kontenjanların dolması nedeniyle yurtlara giremiyor. Girse bile yurtlar karmakarışık; hukukçu, iktisatçı, eğitimci hepsi bir arada... Kimi saz çalıyor, kimi ders çalışıyor.. Açıkçası düzensiz.

Beslenme ve barınma... Dışarıdan gelen öğrenciler çok zor durumda kalabiliyor. Erkek öğrenciler kolay ev bulamıyorlar. Yurtların kapasitesi artırılırken çalışma koşulları da iyileştirilmelidir.”

14 yıldan beri yükseköğrenim gençleriyle birlikte bulunan bir eğitimci olarak gençlerimizin tüm eleştiri ve önerilerine katılmamak mümkün değildir. Kendileri, 8-10 yıl öncesine göre şimdi çok daha bilinçlidirler.

Araştırmamızda elde edilen yükseköğrenim gençliğinin genel sorunları temel alındığında, erkek öğrencilerin belirledikleri ilk üç sorunun genel dağılıma uygun olduğu görülmektedir. Ancak sorunların niteliği, 4. sıradan başlayarak değişiklik göstermektedir. Nitekim, erkeklerdeki dağılımda öğretimin bilimsellikten uzak bulunması 4. sırada yer almasına karşılık, bu sorun genel dağılımda 10. sırayı almaktadır. Yine

Sorunlarının Cinslere Göre Dağılımı

KIZLAR

Sıra	Sorunların Niteliği	Sayı	%
1	Eğitim Sisteminin Bozukluğu	62	20.6
2	YÖK Kararları ve Yönetmelik Hükümleri	39	12.6
3	Ekonomik Kaynaklı Sorunlar	29	9.4
4	Sosyal Etkinliklerin Yetersizliği	28	9.1
5	Öğrenim Olanaklarının Yeterli Olmaması	27	9.0
6	Öğrenciye Gereken Önemin Verilmemesi	22	7.2
7	Ulaşım	18	5.9
8	Barınma	17	5.6
9	Bilgilerin Çoğunlukla Kuramsal Olması	15	4.8
10	Öğrenim Sonrası İş Bulabilme Güçlüğü	14	4.5
11	Psikolojik Sorunlar	6	2.0
12	Zaman Yetersizliği, Ders Saatlerinin Çokluğu	6	2.0
13	Arkadaşlık, Kız-Erkek İlişkileri	5	1.6
14	Sorunu Yok	4	1.3
15	Devam ve Vize Zorunluluğu	3	1.0
16	Öğretim Elemanlarının Yetersizliği	3	1.0
17	Derslerin Zorluğu	3	1.0

(ŞEKİL 3)

Toplam 301 100

erkekler için barınma sorunu 7. sıradan 6. sıraya, öğrenim sonrası iş bulabilme gücü 9'dan 8'e düşmekte, sosyal etkinliklerin yetersizliği 5'ten 11'e çıkmaktadır. Fakat genelde bir benzerlik görülmektedir (Şekil 3).

Kızların Sorunlarıyla Erkeklerin Sorunları Arasında Önemli Farklar Var mıdır?

Verilere ilk bakışta ciddi ayrılıkların bulunmadığı gözlenmektedir.

Eğitim sisteminin bozukluğu alanında kızlar ve erkekler hemfikir olmalarına karşılık, YÖK kararları ve yönetmelik hükümlerinde, az da olsa birbirlerinden ayrılmaktadırlar. Nitekim ekonomik kaynaklı sorunlar erkek öğrencilerde ikinci sırayı alırken, aynı sorun kız öğrencilerde üçüncü sırada görülmektedir. Bu durum, ailelerin kız çocukları için daha fazla maddi özveride bulunabilmiş olmasından kaynaklanabilir.

Kızların sorunlarını daha yakından görebilmek için birkaç örnek de onlardan vermek uygun olacaktır.

Örnek 1: Kız, 2. sınıf: "Yükseköğretim kurumlarının amacına uygun olmaması, öğretmen-öğrenci-okul ilişkilerinin bir bilim kurumuna yaraşır düzeyde değil, ortaokul düzeyinde bulunması... Eğitimin araştırmaya yönelik olmaması, ders sayısındaki fazlalık, öğretim elemanlarıyla gerekli ilişkinin kurulmaması başlıca sorunlarımız.. Eğitim sistemi gerçekten çok bozuk... Benzer derslerin her yıl başka isimler altında tekrar okutulması..."

Örnek 2 : Kız, 2. sınıf: "En önemli sorun, bence yönetmelikteki aksaklıklardır. Öğrenci öğreniminin sonuna geldiğinde okuldan atılabilmektedir. Devletin ve ailele-

rin gerek maddi ve gerekse manevi kayıpları düşünülmemektedir.

Yönetmeliğin her yıl değişmesi, kalıcı bir sınıf geçme yönetmeliğinin bulunmaması ve YÖK'ün aldığı kararların düzensiz bir sisteme neden olmasından öğrencilerin zor durumda kalmaları.."

Sınıf geçme sistemi, yeni getirilen not düzeni.. Bilimsel açıdan eğitim yapılması gereken dönemlerde, sadece 15-20 gün ders yapılmakta, 1 aydan fazla bir zaman yalnızca sınavlara ayrılmaktadır.

Anlaşıldığı kadarıyla üniversiteli gençler, kurumun yalnızca bilgi değil, aynı ölçüde sosyal boyutu üzerinde de durmakta, sosyal yaşam ve ilişkilerin niteliği bakımından ortaöğretim ile arasında fazla bir fark görmemektedirler. Yine aynı şekilde, gençler, araştırmanın temel alınması gereken üniversitede, çalışmaların büyük ölçüde kuramsal düzeyde kaldığını vurgulamakta ve bazı

derslerin bir tekrar oluşturduğunu söylemektedirler.

Yönetmelik hükümleri ve YÖK kararları, kız öğrencileri de erkek öğrenciler kadar huzursuz etmektedir. Onlar da çok sık değişmeden şikâyetçidirler.

Ayrıca öğrencilerin okulla ilişkileri kesilirken onların maddi ve manevi kayıplarının hesaba katılmasını istemektedirler.

Örnek 3 : Kız, 2. sınıf: "Pek çok sorunlar var, ancak maddi imkânsızlıklar ve geçim derdi başta gelmektedir."

Örnek 4 : Kız, 2. sınıf:
"Sosyal faaliyetlerin yokluğu, en dikkati çeken sorun. Evden okula, okuldan sınıfa mekik dokuyoruz.. Ders-kitap-sınıf üçgeni arasında dö-nüp duruyoruz. Sosyal etkinlikler, yasaklanmışçasına az.. Zamanımızın çoğunu kapalı yerlerde geçiriyoruz."

Örnek 5 : Kız, 3. sınıf:
"İyi bir eğitim için gerekli olan araç ve gereçlerden yoksunluk.. Araçsız, gereçsiz ezbere bir eğitim..."

Örnek 6 : Kız, 1. sınıf:
"Gençliğe gereken önemin verilmemesi, mezun olunca sorunlarla başbaşa bırakılması.."

Sosyal etkinliklerin azlığından, diyalog eksikliğinden, kızlar daha fazla yakınmakta ve sıkıntı duymaktadırlar. Tabloda görüleceği üzere, kızlarda sosyal etkinliklerin yetersizliği 4. sırada, bildirilirken, erkeklerde bu 11. sırada görünmektedir. Buradan çıkarılabilecek kısa sonuç, sosyal etkinliklerin erkek öğrencilerden çok kız

öğrenciler için anlamlı olduğu ve onlarca istendiğidir. Gerçekten erkeklere kıyasla yükseköğrenim gençliği de olsa kızların, boş zamanlarında rahatlıkla gidebilecekleri yerler ve katılabilecekleri etkinlikler büyük şehirlerde yok denecek ölçüde azdır.

Kız öğrenciler hiç olmazsa okulda, birtakım sosyal etkinliklere katılabilmek, böylece dinlenebilmek ve eğlenmek istemekte çok haklı görünmektedirler. Okul yönetimlerinin, bu durumu, düzenleyecekleri her türlü sosyal etkinlikte gözönünde bulundurmaları gerekli görülmektedir. Erkekler basketbol, futbol oynarken, kızlar da hentbol ve voleybol gibi oyunlar oynayabilmeli; resim, müzik ve tiyatro etkinliklerinde yeter sayıda sorumluluk alabilmelidirler.

Kızlarda, erkeklerdekinin tersine, barınma ve ulaşım sorunu birlikte ortaya çıkmaktadır. Çünkü kız öğrenci için barınma kadar, bunun ulaşım yönünden avantajlı ol-

ması da önemlidir. Bundan ötürü, kız öğrencilerinin barınma yerlerinin olabildiğince üniversite alanına yakın yerlerde bulunması faydalı olacaktır. Halen kız öğrenciler için barınma sorununun bulunması, az da olsa, konuya acilen çözümü gerekli kılmaktadır. Ekonomik durumu ne olursa olsun, yükseköğrenime gelmiş bir genç kızın, barınma sorunuyla karşı karşıya gelmemesi için devletin her önlemi hemen alması dileğimizdir.

Başka bir açıdan erkeklerin sorunları; öğretimin bilimsellikten uzak olması, eğitimin milli olmaması, aileden ayrı kalmak şeklinde belirirken; yine sadece kızlar açısından sorun olarak gösterilip erkeklerin gündeminde olmayan konular; bilgilerin kuramsal olması, kız-erkek ilişkileri, devam ve vize zorunluluğu, derslerin zorluğu olarak ortaya çıkmaktadır.

Özet olarak, bugün; Türk yükseköğrenim gençliğinin, sorunlarının tam bilincinde olarak hareket ettiği, ancak iyi ve kaliteli bir eğitim ve öğretim için yapılması gereken birçok işlerin bulunduğu, kendilerinin daha iyi ve çağdaş bir öğrenim görmeye hakları olduğu, konuya yönelik olarak yapılması gerekenlerin oldukça önemli bir bölümünün parasal kaynaklardan çok, bir inan ve felsefe ile ilgili görüldüğü ileri sürülebilir.

Bunun için kısaca, gençlerin tüm sorunlarının çözümü için kendilerine yapılacak her türlü yatırımın en değerli yatırım olduğunun bilinmesi, bilincine varılması, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin geleceği yönünden sayısız yararlar sağlayacaktır.

SORUNLARIN ÇÖZÜMÜNE YÖNELİK ÖNERİLER:

Yükseköğrenim gençliğinin genel olarak da bütün bir gençliğin temel sorunlarının, gerçekçi çözümlere ulaştırılabilmesi için alınabilecek başlıca önlemleri şöyle sıralamak mümkündür :

1- Yürütme organı içinde, gençlik sorunlarıyla doğrudan ilgilenecek ve gerekli koordinasyonu sağlayacak bir bakanlığın kurulması,

2- Parasal sorunların çözümü için yeterli ödeneğin ayrılması,

3- Ülke genelinde gençlik sorunlarıyla ilgilenen tüm kurum ve kuruluşların organizasyonu,

4- Bütün resmi ve özel kuruluşların, gençlik sorunlarının çözümü konusunda gerekli katkıları sağlayabilmeleri için zorunlu yaptırımların getirilmesi,

5- Sözü edilen bakanlık bünyesinde, her ilde bir gençlik bürosunun kurulması ve bunun gençleri okuldan işe kadar izlemesi, kendilerine devamlı rehberlik hizmetleri sunması,

6- Özellikle işsiz ve kimsesiz gençlerin istihdamını sağlamak amacıyla üretime dönük girişimlerde bulunacak, yatırımlar yapacak bir birimin oluşturulması,

7- Yükseköğrenim gençliğinin ders kitabı ve yardımcı kaynak sorununun ivedilikle çözümü için 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 48. maddesinin çalıştırılması ve bu amaçla her yükseköğretim biriminde bir döner sermayenin zaman yitirilmeden gerçekleştirilmesi,

8- Anılan döner sermaye işletmesinde, öncelikle öğ-

rencilerin okul süreleriyle sınırlı olarak ücretli çalıştırılması ve aynı zamanda buralara öğrencilerin ortak edilmesi,

9- Öğretim elemanlarının öğrencilerle yakından ilgilenmeleri ve onların yakın birer dostu olarak kendilerinin sorunlarının çözümünde yardımcı olmaları için motive edilmeleri ve eğitilmeleri, bunun önemini kavramalarının sağlanması,

10- Ekonomik durumunun yeterli olmadığı, hiçbir başvuruya gerek kalmadan ilgililerce yapılacak araştırmalar sonucunda belirlenen gençlerin; her türlü sağlık, barınma, beslenme ve eğitimle ilgili ihtiyaçlarının, kesinlikle herhangi bir ücret alınmaksızın anında karşılanması,

11- Her sınıfın öğrencileri arasından bir öğretim yılı başında kura ile belirlenecek temsilcilerle ilgili birim yöneticisinin 15 günde bir toplantı yapması,

12- Hangi öğrenim basamağında olursa olsun, mutlaka haftanın bir gününün, öğleden sonrasının her defasında değişik bir sosyal etkinlik olmak üzere programlanması; açık oturum, panel, sempozyum, konferans, müzik, resim, tiyatro, film, yarışma, gezi türünden çalışmalara, yararına inanılarak ve içtenlikle yer verilmesi,

13- Eğitim ve öğretimin nihai amacının sadece bilgi vermek olmadığı gerçeğinin hemen bütün yetişkinler ve yetkililerce yeterince benimsenmesi, bir yükseköğrenim genci açısından sosyal yaşantıların değerinin iyi kavranılması,

14- Bunlara karşılık gençlerin, özellikle ülkenin öğrenim yönünden en seçkin kesimini oluşturan yükseköğ-

renim gençliğinin; sorumluluğunun bilincine varması, sorunlarını, başkalarının, kullanmasına fırsat verebilecek davranışlardan mümkün olduğunca kaçınması, ihtiyaçlarını bütün yasal ve kabul edilir araçlarla yetkililere duyurma yolunu seçmesi, daima uzak görüşlü ve akıllı hareket etmesi,

15- Sorunların çözümü için her düzeydeki yetkililer gerekli şekilde uyarılırken asla kaba kuvvetin ve sokağın seçilmemesi,

16- Sosyal sorunlar çok karmaşık ve birbiriyle bağlantılı olduklarından, bunların çözümünün her zaman kolay ve kısa sürede olamayacağı gerçeğinin unutulmaması, bazı sorunların çözümlerinin zamana bağlı bulunmasının bilinmesi ve sabırlı olunması,

17- Ancak mevcut sorunlar analiz edilerek bunların içinde öncelikle parasal olmayanların hızla çözülmesi, sonuçlandırılması için asla zaman harcanmaması ve hemen çözümü yoluna gidilmesi ya da kurumun kendi özkaynaklarıyla çözülebilecek olanlarının, bu kaynakları devreye sokarak ortadan kaldırılması açısından, varsa yasal engellerin kaldırılması.

Gençlik sorunlarının çözümü için öngördüğümüz bunca önerinin işlerlik kazanabilmesi ve sorunların çözümünde etkili olabilmesi; her şeyden önce bunların çözümüne inanılmasına, getirecek çözümlerin mutlak surette ülkeye yararlı olacağına kavranabilmesine bağlı olacaktır. Şurası asla unutulmamalıdır ki, bir milletin sorunlarının çözümünün asıl anahtarı, o milletin kendi gençliğindedir.

Çocuklarla İletişim

Hamdi ERKUNT
İlhami FINDIKÇI

Ailedeki iletişim ortamı, çocukların ihtiyaç duyduklarında rahatlıkla her sorunlarını konuşabilmelerini sağlayacak biçimde olmalıdır.

İnsanların temel özelliklerinden biri, karşılıklı iletişim kurma ihtiyacıdır. Karşılıklı iletişim ile insanlar, birbirlerine duygu ve düşüncelerini aktarırlar. Çok basit biçimde tanımlamak gerekirse iletişimin, bir kaynaktan bir başka kaynağa mesaj aktarımı olduğu söylenebilir. İletişimde rol oynayan üç önemli öge;

kaynak (verici), alıcı ve iletişimin gerçekleştirildiği çevredir.

İletişim, genel olarak sözel ve sözel olmayan iletişim olarak da ikiye ayrılır. Sözel iletişim; bireyletin doğrudan (yüzyüze) sözlü konuşmalar ve dolaylı olarak, yeni bir araç yardımıyla gerçekleştirdikleri sözlü mesaj alışverişidir. An-

latılmak istenenlerin tam olarak aktarılabilmesi için sözel iletişim her zaman yeterli olmayabilir. Doğrudan iletişimde, sözel olmayan mesaj alışverişi çok önemlidir. Sözel olmayan iletişim, öteki bireylerle girilen etkileşim sırasında beden hareketleri, özellikle jest ve mimiklerin oluşturduğu mesajlardır.

Beden dili de denilen sözel olmayan iletişim konusunda, çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Özellikle duygusal durumların aktarılmasında beden dilinin rolü büyüktür.

Ana-baba-çocuk ilişkilerinin sağlıklı olmasında, ailedeki iletişim ortamının etkisi çok büyüktür. Ancak çocuklarıyla sağlıklı bir iletişim kuramama, birçok anne-babanın ortak sorunudur. Nitekim, çocuk eğitimi konusunda bilgili olmak, tek başına yeterli olmamaktadır; aslofan bilinenlerin uygun bir dille aktarılmasıdır. Ailede sağlıklı bir iletişimin temel koşulu, karşılıklı saygıdır. Araştırmalar, anne ile baba arasındaki iletişimin çocuklar üzerindeki etkisinin

büyük olduğunu ortaya koymuştur. Aralarındaki sorunları kavga ederek çözmeye çalışan yetişkinler, bu davranışlarından dolayı olumsuz modeller olacaktır.

Ailede sağlıklı bir iletişimin temel koşulu, karşılıklı saygıdır.

Anne-baba ile çocuklar arasındaki iletişimi etkileyen önemli bir etken de anne-babaların iletişime açık olup olmadıklarıdır. Birçok anne-baba, herhangi bir sorunları olduğunda çocuklarının kendileri ile rahatlıkla konuşmalarını sağlayacak ortamı oluşturamamaktadır.

Bu durum, çoğunlukla anne-babanın daha önceki çeşitli söz ve davranışlarından kaynaklanabilir. Oysa, ailedeki iletişim ortamı, çocukların ihtiyaç duyduklarında rahatlıkla her sorunlarını konuşabilmelerini sağlayacak biçimde olmalıdır.

Sağlıklı bir iletişimde temel, bireylerin düşündüklerini ya da iletmek istedikleri mesajlarını, karşı tarafın anlayabileceği şekilde düzenlemeleri ve aktarabilmeleridir. Böylece, iletişimin püf noktasının, anlatılmak isteneni karşıdaki kişinin anlayabileceği bir biçimde aktarabilmek olduğu söylenebilir. Ünlü Türk düşünürü Mevlana'nın da dediği gibi "Bütün söyledikleriniz karşınızdakinin anlayabildiği kadardır."

Çocuklarla büyüklerin düşünce biçimleri arasında bazı önemli farklılıklar olduğu bilinmektedir. Hem zihinsel yapıları henüz gelişme aşamasında olduğundan hem

de ilgileri ve istekleri büyüklüklerinden farklı olduğundan; çocuklarla iyi bir iletişim kurabilmek için onların bu özelliklerini dikkate almak gerekir. Eğer çocuğunuz, onunla 15-20 dakika konuştuğunuz halde aynı yanlışları tekrar yapıyorsa, aranızda bir iletişim sorunu var demektir.

Çocuklar, söylediklerinizden çok, bunları nasıl söylediğinize önem verirler.

Çocuğunuzla aranızdaki bu iletişim sorununun iki nedeni olabilir. Ya siz çocuğunuza anlatmak istediklerinizi onun anlayabileceği biçimde aktaramıyorsanız ya da istediklerinizi onun anlayacağı biçimde aktarmaya çalışıyor olsanız bile, çocuğunuzun asıl sorunun ne olduğunu doğru ve tam olarak tanımlayabilmiş değilsiniz. Çocuğunuza, düşüncelerinizi, is-

tediklerinizi; onun ilgilerini ve isteklerini göz önünde bulundurarak ve onun canını sıkmadan anlatmaya çalışın. Ayrıca, söylemek istediklerinizin hepsini bir seferde söylemek, boşa zaman harcamak olacaktır. Çünkü, çocuk ilgilenmediği kısımları duymayacak ve sıkılacaktır. Bu nedenle, ona anlatmak istediğinizi, kendi içinde kısa-öz ama tutarlı, anlaşılır ve anlamlı parçalara bölüp, her seferinde bunlardan birini yeri geleni anlatmaya çalışın. Ayrıca, bu anlamlı parçayı aktardıktan sonra, mesajınızın çocuğunuza ulaşmış, ulaşmadığını hemen kontrol edin. Eğer ulaşmamışsa tekrar deneyin. Bu arada amacınızın onunla anlaşmak, ona yardımcı olmak olduğunu, dolaylı olarak davranışlarınızla da sezdirin.

Asıl amacınızın ona yardım etmek olduğunu belirtecek olan, anlatış biçiminizdir. Ses tonunuzdan, mimiklerinize ve duruşunuza kadar pek çok öge, sizin bu amacınızı yansıtmalıdır. Çünkü, çocuklar, söylediklerinizden

çok, bunları nasıl söylediğine önem verirler.

Eğer, çocuğunuzla konuşurken benzer bir iletişim biçimi kullanıyorsanız ve hâlâ mesajınızı iletemiyorsanız, o halde sorun, sizin, çocuğunuzun sorununu doğru ve tam olarak tanımlayamamış olmanızdan kaynaklanabilir. Bunun nedeni de eğer başka etkenler yoksa, yine iletişim eksikliğinden kaynaklanmaktadır.

Sizin ve onun ilgi, istek ve zihinsel yetenek farklılıklarınızdan dolayı, onun sorunuyla ilgili verdiği ipuçlarını yakalayamamış olabilirsiniz.

Hazır çözümler sunmak yerine, çocuğa ipuçları verilerek kendi kendisinin çözümlere varması sağlanabilir.

Çünkü, çocukları dinlerken dikkat edilecek en önemli noktalardan biri, çocuğun açık olarak ne dediği değil, aslında ne demek istediğidir. Böylece çocuğun, söyledikleri ve davranışlarıyla verdiği gizli mesajı çözebilmek mümkündür. Bunu yapabilmek için ise çocuğunuzun iyi tanımanız ve sabırlı olmanız gerekir.

Çabanız sonucunda elde edeceğiniz sonuç ve kuraçağınız sağlıklı bir iletişim, gelecekteki sorunların çözümü ve çocuğunuzla aranızda sağlam bağlar kurabilmeniz açısından her şeye değerdir.

Buraya kadar anlatılanlar ile sorunun bir yönü açık-

lanmaya çalışıldı. Madalyonun ikinci ve belki de daha önemli yüzünü "çocuğunuzun ne derecede dinlediğiniz" esprisi oluşturmaktadır. Gerçekten de birçok anne-baba, iletişimi tek yönlü olarak düşünürler. Çünkü onlara göre, her şeyin en iyisini kendileri bilir ve bu bilinenler çocuklara hep aktarılmalıdır. Oysa günümüzde, "Büyükler anlatır, küçükler dinler." anlayışı artık değişmiştir. Anne-babalar, çocuklarına çeşitli konularda bilgi aktaracaklar ve en iyi şekilde yetişmeleri için birçok şeyi öğrenmelerini sağlayacaklardır; doğal olan da budur. Ancak bunun yöntemi ve uygun zaman ve ortamın sağlanması çok önemlidir. Hem bilgi aktarımında hem sorunlarının çözümünde çocukların meraklarının, sorularının, en önemlisi isteklerinin göz önünde bulundurulması gerekir.

Gerek anne-babalar gerekse öğretmenler, her şeyden önce 'susup' çocukları dinleyebilmelidirler. Böylece onların istek ve ihtiyaçları belirlenebilir. Anne-babalar, her şeyi kendilerinin vermelerinden çok, çocukların yeni bilgilere ulaşmalarında onlara

Çocuk, sorununu dile getirmesi için teşvik edilmeli ve dinlenmelidir.

rehber olmalı ve onları yönlendirmelidirler. Böylece çocukların edilgen (pasif) alıcı durumundan kurtarılarak etkin (aktif) hale gelmeleri sağlanabilir.

İletişim problemlerinin çözümünde de yöntem aynı olmalıdır. Anne-baba, teşhislerini koymadan önce, çocuklarını dinleyebilmelidirler. İletişim ortamında, çocuk sorununu objektif biçimde dile getirmesi için teşvik edilmelidir. Hazır çözümler sunmak yerine, çocuğa ipuçları verilerek kendi kendisinin çözümlere varması sağlanabilir. Böyle bir yöntem uygulandığında, çocukların çok çeşitli çözümler getireceği görülecektir. Büyüklerinin yardımıyla bu sonuçlara kendileri vardıkları için bunları kabul etmeleri ve uyum göstermeleri daha kolay olacaktır. Bu şekilde yetişen çocuklar, kendine güvenir ve problemler karşısında yaratıcı güçlerini kullanarak çeşitli çözümler getirebilirler.

Unutulmamalıdır ki, sağlıklı bir iletişim, anlaşmanın ve mutluluğa giden yolun önemli bir aşamasıdır.

Öğretmen Davranışlarının Öğrenci Davranışlarına Etkisi

Dr. F. Dilek GÖZÜTOK
(AÜ Eğitim Bilimleri Fakültesi
Öğretim Görevlisi)

*“Eğitim sisteminin başarısı,
temelde sistemi işletecek
öğretmenlerin niteliklerine bağlıdır.
Hiçbir eğitim modeli,
modeli işletecek personelin
niteliğinin üzerinde hizmet
üretmez.”*

Bireyin hayat bulmasıyla başlayıp yaşamı boyu süren öğrenme sürecinin tamamı, bireyin eğitimini oluşturmaktadır. En önemli işlevlerinden biri bireyde davranış değiştirmek olan eğitimin, okulda planlı ve programlı olarak yürütülen kısmı, öğretim boyutudur. Öğretim, eğitim amaçları doğrultusunda davranış değiştirme ya da yeni davranışlar oluşturma için öğrencilere yardımcı olma çabalarını içermektedir. Öğretmenin öğrencisini eleştirmesinde ve değerlendirmesinde, davranış değiştirme motifi yatmaktadır. Öğretimin kalitesinde, öğrencinin öğretmeniyle ve öğretim ortamıyla etkileşimi önem taşımaktadır.

Öğrenciyle sürekli olarak etkileşimde bulunan öğretmen, öğrencide konunun ve bağlantılı olarak dersin, okulun ve Milli Eğitimin amaçları yönünde davranış değiştir-

mekle sorumludur. Öğretmen, sınıf atmosferi içinde, bir yandan öğrencilerini bilgi ve becerilerle donatırken öbür yandan davranışlarıyla onları etkiler; bilgi, beceri ve tutumlarıyla öğrencilerinin topluma uyum sağlamalarına yardım eder.

Öğrenciyle sürekli olarak etkileşimde bulunan öğretmen, öğrencide konunun ve bağlantılı olarak dersin, okulun ve Milli Eğitimin amaçları yönünde davranış değiştirmekle sorumludur.

Öğretmen, eğitim programlarının amaçlarını gerçekleştirme yönünde birey davranışlarının değişmesinde, çok önemli bir işlevi yerine getirir. Eğitim amaçlarının işaretlediği yönde öğrenci davranışı geliştirilmediği sürece, eğitimde kaliteyi sağlamak mümkün değildir. Eğitim amaçlarıyla belirlenen davranışlar, bir yandan devletin eğitim politikasıyla öbür yandan da toplumun ihtiyaç duyduğu insan tipiyle tutarlı olmak durumundadır; aynı zamanda bireyin temel ihtiyaç ve özelliklerine de ters düşmemesi gereken bu davranışları gerçekleştirmede, öğretmen kilit rolü oynar. Öğretmenin bu çok önemli ve zor görevini, büyük Atatürk “Muallimler, yeni nesil sizin eseriniz olacaktır,” ve “Eserin kıymeti, sizin maharetiniz ve fedakârlığınız derecesiyle mütenasip buluna-

caktır," özdeyişlerinde vurgulamıştır. Buna göre, eğitilmiş kişilerin niteliklerinin, bu kişileri eğiten öğretmen nitelikleriyle hemen hemen özdeş olduğu söylenebilir.

Eğitilmiş kişilerin niteliklerinin, bu kişileri eğiten öğretmen nitelikleriyle hemen hemen özdeş olduğu söylenebilir.

XI. Milli Eğitim Şurası raporunda da belirtildiği gibi; "Eğitim sisteminin başarısı, temelde sistemi işletecek öğretmenlerin niteliklerine bağlıdır. Hiçbir eğitim modeli, modeli işletecek personelin niteliğinin üzerinde hizmet üretmez," (Şura raporu, 1982, s. 21). Eğitim programlarının etkililiğinin ölçüsü de o programı yürüten öğretmen elemanlarının nitelikleriyle orantılıdır. Öğrenci davranışlarının niteliği yükseltmek istendiğinde, öncelikle öğretmen davranışlarının niteliğinin yükseltilmesi gerekmektedir. Öğretmenin niteliği; genel kültürü, öğretim yapacağı alanda ve eğitim bilimleri alanında sahip olduğu bilgi ve becerilerini kendi davranışlarına dönüştürebilmesindeki başarısıyla büyük ölçüde ilişkilidir.

"Sınıf Atmosferinin Öğrenci Başarısına Etkisi" adlı kitabın yazarı M. Ali Kısakürek, yaptığı araştırma sonucunda, iyi bir sınıf atmosferinin geliştirilmesinde, öğretmen-öğrenci ilişkilerinin önemli bir yeri olduğunu belirtmiştir.

Öğretim elemanının;
— Öğrenciye güven duyması ve bunu göstermesi,
— Öğrenciye yakınlık göstermesi, araya büyük mesafe koymaması,
— Öğrencilerin karşılaştıkları sorunları anlayışla karşılaması, öğrenci başarısını olumlu yönde etkileyen öğretmen davranışlarıdır. (Kısakürek, 1985, s.57)

Öğretmen, öğretim hizmeti verirken, sahip olduğu bilgi ve becerilerine, kendi insani özelliklerini de katabilmelidir. Bu konuda Baykal'ın da belirttiği gibi;

"Öğretmen, öğretim donanımlarını seçer, öğretim yöntemlerini uygular ve sonuçları değerlendirir. Bütün bunları güler yüzle, hoşgörülle, severek ve sevdirerek yapması beklenir. Bilgisayarın belleği güçlüdür, zekâsı da belki gelişecektir ama elektro-mekanik bir gönül yapılmamıştır," (Baykal, 1984, s.111).

Öğretmen, öğretim hizmeti verirken, sahip olduğu bilgi ve becerilerine, kendi insani özelliklerini de katabilmelidir.

Nitekim yirminci yüzyılın ortalarında yoğunlaşan alet merkezli eğitim yaklaşımı, son yıllarda yerini yeniden öğretmen davranışları konusundaki araştırmalara bırakmıştır. Fen ve sosyal bilim programlarının geliştirilmesine dönük araştırmalarda da esas temayı, öğretmen-öğrenci tutumlarını geliştirme oluşturmaktadır.

Öğretmenlere yönelik çalışmalar olan Gordon, buna ilişkin olarak : "Öğretmenler kendi mesleklerini daha iyi araştırabilselerdi, kendi davranışlarının daha akılcı olması gerektiğinde ısrar edebilselerdi, eğitsel tercihlerinde

açık fikirli olabilselerdi aydın kesimden daha çok takdir toplayabilirdi," demektedir (Gordon, 1983, s. 221).

Öğretmenlerin sadece bilgi verme fonksiyonuna sahip olduğu konusundaki görüşler, yıllar önce önemini kaybetmiştir.

"Öğretmenlik statüsü yalnızca bilgi verme rolünü gerektirseydi, bu işi öğretim makineleri, TV, radyo vb. araçlarla yapmak mümkün olurdu. En azından teknoloji yönünden gelişmiş ve teknoloji ötesine geçmiş toplumlarda, öğretmen problemi kolayca çözüldü. Oysa davranış bilimleri, bize öğrencinin, öğretmenin tutum ve davranışlarından etkilendiğini göstermektedir. Öğretmenin düşünsel tutumu, duygusal tepkileri, çeşitli alışkanlıkları öğrenciyi etkilemektedir. Çoğu zaman öğrenci, öğretmenin anlattığı konuya yaklaşımına dikkat etmekte ve olayları yorumlama biçiminden etkilenmektedir (Varış, 1973, s. 50).

Öğretmenlerin sadece bilgi verme fonksiyonuna sahip olduğu konusundaki görüşler, yıllar önce önemini kaybetmiştir.

Öğrencilerin, öğretmenin verdiği bilgilerin yanı sıra, daha çok gösterdiği tutum ve davranışlardan etkilendiği araştırmalarla ortaya konmuştur. Gözütok, 500 öğretmen adayını üzerinde yaptığı çalışmada, hiçbir öğretmen adayının, öğretmenlerinin

söylediklerinden etkilenmediklerini, etkilendikleri öğrencinin, öğretmenlerinin davranışları olduğunu ve buna ek olarak 50 öğretmen adayının % 70'inin ilerdeki öğretmenlik yaşamlarında öğretmenlerinin davranışlarına sahip olma arzusunda olduklarını tespit etmiştir (Gözütok, 1988, s. 28).

Corindia, yaptığı araştırma sonucunda, öğrencilerin, öğretmenlerinin sınıf içi davranışlarından etkilendiklerini ve onları örnek aldıklarını ortaya koymuştur. Mintzes, öğrencilerin öğretmen davranışlarından nasıl etkilendiklerini araştırmış ve sonuçta etkili öğretim davranışlarını belirlemiştir. Horak ve Blecha, sınıf içi öğretmen davranışlarından biri olan inandırıcılık özelliğinin öğretmen adaylarının tutumlarına olan etkisini araştırmış ve bu davranışın, öğrenci tutumlarının değişmesinde çok önemli bir etken olduğunu belirlemiştir.

Doktora tezini "Öğretmenlerin Sözel Olmayan Davra-

nışları" konusunda yapan S. Pektaş, öğretmen davranışlarının sözel olmayan boyutu üzerinde çalışmış ve öğretmenlerin gözlemlenebilen sözel olmayan davranışlarıyla öğretimde ne dereceye kadar etkili olduklarını ortaya koymuştur.

Öğretmen, eğitmesi gereken öğrencilerin olumlu davranışlarını geliştirebilmeli, olumlu olmayanları silebilmeli ve değiştirebilmelidir.

Öğrenci, hangi yaş ve düzeyde olursa olsun, eğitime başladığı zaman, birtakım olumlu ve olumsuz davranışlara sahiptir. Öğretmen, eğitmesi gereken öğrencilerin olumlu davranışlarını geliştirebilmeli, olumlu olmayanları silebilmeli ve değiştirebil-

melidir. Öğrenci davranışlarının değiştirilmesi ve geliştirilmesiyle görevli olan öğretmen, bu görevi yerine getirirken çeşitli öğretim yöntemlerinden yararlanır. Öğretmenin uygulamak üzere seçtiği ve kullandığı öğretim yöntemleri, öğretmenin kendi kişiliğiyle bütünleşerek öğrenciye takdim edildiği zaman, ancak amaçlara ulaşma yolunda anlam kazanır. Öğrenciye, "Türkçe'yi dil kurallarına uygun olarak konuşma" davranışını kazandırması gereken bir öğretmenin bu davranışı oluşturması, ancak kendisi dil kurallarına uygun konuşuyorsa mümkündür. Çünkü öğrenci, öğretmenin "Yapılması gerekir," dediklerinden çok "yaptığı" davranışlardan etkilenir. Bu nedenle öğretmenin, sınıfında sözel olarak "Yapılması gerekir," şeklinde öneride bulunması yanında, bu önerilere kendisinin de uyması önem taşımaktadır.

Öğretmenin uygulamak üzere seçtiği ve kullandığı öğretim yöntemleri, öğretmenin kendi kişiliğiyle bütünleşerek öğrenciye takdim edildiği zaman, ancak amaçlara ulaşma yolunda anlam kazanır.

Anne-babasının davranışlarını eleştiren birçok kişinin, ana ya da baba olduğu zaman, eleştirdiği birçok davranışı farkında olmadan yaptığı, yalan söylenen ortamda yetişen çocuğun yalan söyle-

diği bilinen bir gerçektir.

Yüzyılımızın başlarında, çocuğun kronikleşen olumsuz davranışlarını "hedef davranış" olarak niteleyen ve bunları psikanaliz vb. yollarından değiştirme üzerinde yoğunlaşan psikiyatrik yaklaşımlar, bugün yerini, öğretmenin anlayış ve akılcı davranışlarının etkilediği uygun bir sınıf ortamında koruyucu eğitsel önlemlere bırakmış bulunmaktadır.

Öğrenci, öğretmenin "Yapılması gerekir," biçimindeki konuşmalarından çok "yaptığı" davranışlardan etkilenir.

Olumsuz davranışlarının öğrenci davranışları üzerinde büyük rolü olan öğretmenlerin, hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimlerinde, onların davranışlarını oluşturmada tümüyle kişiliklerini etkileven

verilmesi, programların bu doğrultuda geliştirilmesi gerekmektedir.

Ayrıca, öğrencinin bir günün en az 2/3'sini aile ortamında geçirmesi, aile büyüklerinin davranışlarıyla da ilgilenmesi gereğini ortaya çıkarmakta ve "Aile Eğitimi Programları" yaklaşımının da önem kazanmasına neden olmaktadır.

KAYNAKÇA

Baykal, Ali. "Bilgisayarın Öğretim Sistemine Katkısı." I. Bilgisayar Kongresi. Bildiriler. Ankara, 1984.

Lawton D., Gordon P., Ing M., Gibby B., Pring R. and Moore T. Theory And Practice of Curriculum Studies "Role of the Teacher" Routledge Education Books London, 1983, 219-226.

Corindia, N.S. "An Inverstigation of the Relationship Among Students Questioning Level, Their Cognitive Level and Their Teachers. Questioning Level "(Boston University School of Education 1982)".Dissertation Abstracts International, 43, 1104-A, 1982.

Gözütok, F. Dilek. "Öğretmen Eğitiminde Meslek Formasyonu Öğretiminin Öğretim Elemanı Davranışlarına Yansıması." (Yayınlanmamış doktora tezi.) AÜ Eğ. Bil. Fak., Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı Ankara, 1988.

Horak, W.J. and M. K. Blecha. "An Invervice Program for Elementary Teachers : Components, Instructional Procedures and Evaluation". A Paper Presented at the Annual Meeting of the National Science Teachers Association, Chicaga, Illinois, April, 1982. ED 216 882.

Kısakürek, M. Ali. Sınıf Atmosferinin Öğrenci Başarısına Etkisi. AÜ Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları No : 144 Ankara, 1985.

Mintzes, J. J. "Relationships Between Student Perceptions of Teaching Behavior and Learning Outcomes in College Biology". Journal of Research in Science Teaching. 19, 789-794, 1982.

XI. Milli Eğitim Şura Raporu. Milli Eğitim Basımevi. Ankara, 1982.

Pektaş, Suat. "Sözel Olmayan Öğretmen Davranışlarının Öğretime Etkilerinin Değerlendirilmesi". (Yayınlanmamış Doktora Tezi.) AÜ Eğitim Bilimleri Fakültesi. Ankara, 1988.

Variş, Fatma. "Cumhuriyetin 50. Yılında Türkiye'de Öğretmen Yetiştirilme Karşılaşılan Birkaç Sorun." 50. Yıla Armağan. AÜ Eğitim Bilimleri Fakültesi. Ankara, 1973. s. 47-62

Variş, Fatma. "Eğitim Yoluyla Davranış Geliştirme." Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi. Sayı: 1-2. Cilt. 17. s. 211-221. Ankara, 1985.

Sınıf Ortamında Pratik Çözümlerin Önemi

Dr. Haim GINNOT

Öğrencinin herhangi bir konudaki sıkıntısını fark etmek ve uygun yaklaşımla bunun giderilmesini sağlamak, her öğretmenin başta gelen görevlerindedir.

Bir sandalla nehrin karşı kıyısına geçmek isteyen bir filozofla sandalcı arasında küçük bir konuşma geçer. Filozof, konuşmayı "Filozofluk hakkında bir şeyler bilir misin?" sorusuyla başlatır. "Pek bildiğimi sanmıyorum." cevabını alınca: "O halde, hayatının üçte birini kaybetmiş sayılırsın," der. Bir süre sonra, filozoftan bir soru daha gelir: "Edebiyat nedir bilir misin?" Sandalcı aynı kayıtsızlıkla: "Bir şey bildiğimi söyleyemem," deyince, filozof "O zaman ha-

yatının üçte ikisini kaybet-
tin,” der. Aynı anda bir ka-
yaya çarpan sandal, batmaya
başlar. Bu kez soru sorma
sırası sandalcıya gelmiştir:
“Yüzme bilir misin?” Filo-
zoftan “Hayır.” cevabını alan
sandalcı, “O halde,” der,
“Sen bütün hayatını kaybet-
tin.”

Eğitimde geçerli olan, becerilerle ortaya konan davranışlar ve takınılan tavırlardır.

Kesin ve somut problemler ortaya çıktığında, genellikle bilimsel laflar, teorik bilgiler, filozof olmak her zaman işe yaramayabilir. Böylesi durumlarda, pratiğe dayalı çözümler daha etkili olmaktadır.

Batan bir sandaldaki adama teori yetersiz gelir. Yüzmeyi biliyorsa kurtulabilir. Ancak bilmiyorsa ve yapabileceği başka bir şey de yoksa, boğulur.

Benzer biçimde, oldukça sıkıntılı geçen bir yazılı ya da sözlü sınav ortamında, dünyanın bütün kütüphanelerinin bütün kitapları hiçbir fayda sağlayamadığı gibi, dinlenen konferansların, alınan derslerin değeri de yok denecek kadar azdır. Bu durumda işe yarayacak tek etmen, kişinin kendi bilgi ve becerisidir.

Eğitimde geçerli olan, becerilerle ortaya konan davranışlar ve takınılan tavırlardır. Bütün bu davranış ve tavırlar bilinmektedir. Aslında öğretmenler, her konferansta, her toplantıda bunları dinlemekten yorgun düşmüşlerdir.

Bir öğretmen olayı şöyle vurgular: “Bir çocuğun neye gereksinimi olduğunu çok iyi biliyorum, hem de ezbere. Çocuğun kabul edilmeye, saygı görmeye, beğenilmeye, güvenilmeye, teşvik edilmeye, desteklenmeye, harekete geçirilmeye, eğlendirilmeye gereksinimi vardır. Araştırmalı, deneyler yapabilmeli ve başarabilmelidir. Allah kahretsin! Çok şey istiyorlar. Ona bakarsan benim de eksiklerim Hz. Süleyman'ın erdemi, Freud'un anlayışı, Einstein'ın bilgisi ve Florence Nightingale'in iş azminden ibaret.”

Öğretmenlerin, teorik bilgi ve değerler yanında, pratik bilgilere, öğrencileri etkileyecek kimi psikolojik hünerlere ve bunları kullanmaya gereksinimleri vardır.

Hepimiz, teoride, iyi eğitimin ne olduğunu biliriz. Hepimizin düşünceleri ve görüşleri vardır. Fakat, ne yazık ki çocukları, bu düşünce ve görüşlere dayanarak eğitemeyiz.

Öğretmen; demokrasi, sevgi, saygı, kişisel farklılıklar, benzersiz insan gibi kavramların anlamlarını bilse ve bunlara inansa bile kimi kez çözümsüz problemlerle karşılaşabiliyor. Güzel olmalarına karşın bu kavramlar,

oldukça kapsamlı ve soyut niteliktedirler. Bu değerler külçe altın ya da değerleri yüksek mücevherlere benzetilebilir. Bunlar telefon etmek, dolmuşa binmek gibi günlük gereksinimler karşısında kullanışsızdır. Çünkü, günlük hayatta daha çok bozuk paraya, jetona ihtiyacımız vardır.

Aynı şekilde, öğretmenlerin de bu güzel değerler yanında, pratik bilgilere, öğrencileri etkileyecek kimi psikolojik hünerlere ve bunları kullanmaya gereksinimleri vardır.

Küçük dargınlıklar, günlük çatışmalar, ani bunalımlar gibi olaylarla insanca uğraşmak ve etkili olabilmek, özel yetenek ve beceriler gerektirir. Bu gibi durumlar, çocuklara yardımcı olabilecek gerçekçi tepkileri gerektirir. Bir öğretmenin göstereceği tepki, oldukça önemli sonuçlar doğurur. Bu tepkiler, çocuğun gelecekte takınacağı tavır, oluşturacağı karakteri etkiler.

Öğrenmeyi ve öğretmeyi olanaklı ya da olanaksız kılan şeyler, aynı zamanda duygusal hayatın yukarıda saydığımız etkenleridir. Öğretmenlerin bilincinde oldukları tek bir doğru vardır: Öğrenmek bireysel bir olaydır ve “şimdiki zaman” içinde gerçekleşir.

Aşağıdaki örnekler, çeşitli olaylar karşısındaki olumlu öğretmen davranışlarını göstermektedir.

RAHATLATICI BİR ÇİFT SÖZ

Öğretmen, sınıfa, o yıl üzerinde çalışacakları kitapları dağıtır. 9 yaşındaki Z, kitaplarını alamadan eldekiler tükenir.

O da ağlamaya başlayarak, “Ben, her zaman, her

verde sonuncuyum; adım "Z" ile başladığından, elime geçen hep sıfır. Okuldan nefret ediyorum, herkesten nefret ediyorum," diye sitem eder. P'nin öğretmeni, nasıl yardımcı olabileceğini düşünerek, ona bir not yazmaya karar verir.

Sevgili Z,

Ne kadar üzgün olduğunu biliyorum. Yeni kitabına kavuşmak için oldukça istekliydin. Fakat hayal kırıklığına uğradın. Senden başka herkes bir kitap aldı. Senin de yeni bir kitabın olması için kendim ilgilenenim.

İçtenlikle
ÖĞRETMENİN

Z, öğretmenin sıcak yaklaşımıyla sakinleşerek bu ince düşünceyi, uzun zaman hatırlar.

"Çocuklar, ufak yaştan itibaren hayal kırıklıklarıyla başa çıkmayı öğrenmelidirler" ya da "Ne diye olayı büyütüyorsun, kitabını bugün alamadıysan yarın alırsın. 9 yaşındasın ve hâlâ bir bebeği andırıyorsun." gibi sözler çocuğu daha da incitecek, öğretmene ve okul hayatına karşı olumsuz bir tavır takınmasına yol açacaktır.

HER ŞEY KÖTÜ GİDİYOR

V'nin 5. sınıftaki ilk günüdür. Öğretmen, İngilizce kitaplarını nereden alması gerektiğini göstermiştir. V, kütüphaneye elini attığı anda, bütün kitaplar yere saçılır. O da ağlamaya başlar. Öğretmen: "Kitaplar yere döküldü, onları toplamalıyız," der. Böyle bir yaklaşım karşısında V, "Okuldaki ilk günümü mahvettim. Her şey kötü gidiyor," diye yakını. Öğretmen, "Oldukça zor bir sabah geçirdin galiba." diye yakla-

sır. "Hem de nasıl! Neler olduğunu işitmek ister misiniz?" sorusuna ise öğretmen, "Anlat, dinliyorum," karşılığını verir.

Öğretmen
öğrenciyi eleştirmek ve kınamak yerine, yapılması gerekeni göstermelidir.

V, başına gelenleri anlatırken, öğretmen de onun kitapları toplamasına yardım eder. Böylece, okulun ilk günü, başlangıcının tersine oldukça olumlu bir havada son bulur.

Bu olayda öğretmen, eleştirmek, kınamak yerine, yapılması gerekeni göstermiştir. Oldukça açık konuşarak, karşısındakini büyük bir ilgiyle dinlemiş, görevini tam anlamıyla yerine getirmiştir.

CEBİRE YARDIM

14 yaşındaki A, cebirde oldukça zorlandığı halde, yardım istemekte fazlasıyla çekingen davranmaktadır.

Öğretmen, A'nın suskunluğunu fark ederek nazikçe yardım önerir.

Öğretmen: "A, cebir herkesin zorlandığı bir derstir. Sembolik çözümler kullanmak zorundasın. Sembollerini rakamlara çevirmeli denklemin bir tarafından ötekine geçerken işaretleri değiştirmelisin. Yardıma gereksindiğinde lütfen bana sor," der.

Öğretmen, katı kurallardan çok, çocukların duygularına önem verdiğini, uyumlu ve sempatik davranışlarıyla kanıtlamalıdır.

A'nın öğretmeni, hem konuda tam yetkili hem de oldukça naziktir. Sorular sormak, suçlamalar yöneltmek, boş vaatlerde bulunmak yerine, cebir işlemini sempati de uyandırarak, yeniden anlatmıştır.

HER ZAMAN OYUNA GELİYORUM

Beden eğitimi dersi bitip de öğretmen, öğrencilerine, basketbola artık son vermelerini söylediğinde, J. itiraz eder: "Herkesin benden fazla oynama imkânı oldu. Her seferinde aynı oyuna geliyorum," der. Öğretmen, "Bu konudaki düşüncelerini değiştirmen için 3 atış daha yap. Seni bekleyeceğim," deyince, J kulaklarına inanamayarak topu potaya sokar ve tekrardan öğretmene bırakır. Oldukça hoşnut ve şen gözükmektedir.

Bu olaydaki en olumlu nokta, öğretmenin takındığı tavrıdır. Öğretmen, katı kurallardan çok, çocukların duygularına önem verdiğini, uyumlu ve sempatik davranışlarıyla kanıtlamıştır.

EN AZA İNDİRGENEN MÜDAHALE

C, Sosyal Bilgiler dersinde, sorumlu tutulacağı konudan hoşnut değildir. Öğretmeninden yeni bir konu başlığı rica ettiğinde şu cevabı alır: "Mısır'da din konusunun seni çok ilgilendirmediğinin farkındayım. Güzel sanatlarla daha çok ilgilisin. G, Mısır'daki güzel sanatlardan sorumlu; onunla konuşup ödevlerinizi değiştirebilir ya da hazırlamada işbirliği yapabilirsiniz," der.

C, öğretmenine, kendine gösterdiği anlayış için teşekkür ederek, G. ile irtibata geçer.

İNANDIRICI OLMAK

9 yaşındaki A, öğretmenlerinin evinde piyano resitali veren 30 çocuktan biriydi. Kendini yalnız hissediyor, gözleri yaşla doluyordu. Bir köşeye çekilmiş konuşmayı reddediyor, ikram edilenleri geri çeviriyordu. Öğretmen A'nın bu sıkıntılı halini fark eder ve "Mavi sana oldukça yakışan bir renk," diyerek onu sakinleştirmeye çalışır. Bunun üzerine A, "Elbisemi fark edeceğinizi düşünmemiştim. Herkesi aynı anda nasıl fark edersiniz? O kadar çok öğrenciniz var ki!" der. Öğretmen: "Hepiniz benim öğrencilerimsiniz ve her birinize ayrı ayrı dikkat ederim," deyince de A, (ağlama sınırında) "Bana pek mümkün gibi gözüküyor, eminim

gözdeleriniz vardır. Söz gelimi; piyanoda çok başarılı olanlar var. Ben sadece bir amatör düzeyindeyim," deyince, "Benim sevgim; boyunuz, kilonuz, aldığınız notlar, başarınızla ölçülemez. Herkesin kendine özgü bir becerisi vardır. Bütün öğrencilerime yetecek sevgim var," karşılığını alır. Bunun üzerine A (gülümseyerek), "Bahse girerim, kimse benim size verdiğim çizimleri çıkaramaz, üstelik hepsi de orjinal," der. "Haklısın, hepsinin orjinal olduğunu söyleyebilirim. Onları incelerken çok zevk alıyorum." cümlesi ise ortamı iyice yumuşatır.

Çocuğun kendisine olan saygısının gelişmesinde öğretmenlerin rolü büyüktür.

A'nın üzgün ifadesi kaybolur. Daha sonra yeniden sırası geldiğinde eskisine oranla daha iyi çalar. Evine dönerken, öbür çocuklarla sohbet eder, gözlerinde tatmin olmuşluğun ifadesi vardır.

SANATA SAYGI

Öğretmen, teneffüs bitiminden sonra sınıfa girince, tahtada kendi karikatürünü görür. Her ayrıntıya yer verilerek yapılmış, oldukça sert ve gülünç bir karikatürdür bu. Sınıf, merakla öğretmenin tepkisini beklemektedir.

Öğretmen, ilgiyle inceledikten sonra, "Silinemeyecek kadar iyi yapılmış, önce yapan arkadaşın aynısını kâğıda

geçirmesini bekleyelim," diyerek iltifatta bulunur. Öğrencisinin bu hareketi karşısında tam bir olgunluk örneği gösteren öğretmen, karşı tarafa kalkışmamış, öğrencinin yaramazlık diye nitelendirilebilecek hareketinden incinmemiştir. Bu olumlu tutuma ek olarak, suçluyu aramaya kalkışmamış, onu utandıracak bir hareketten kaçınmıştır. Olumsuz etkisi olacağını bildiğinden, ahlak nutuklarından uzak durmuştur. Yaratıcılık gücünü teşvik ederek, öğrencisine katkıda bulunmuş, sanata saygının önemini vurgulamıştır.

SAHNE KORKUSU

Sınıf, Peter Pan piyesinin provasındayken, Kaptan Hook rolündeki R'de sahne korkusu baş gösterir.

R, öğretmenine artık kendi bölümüyle ilgilenmediğini söylediğinde, kendisinden şu cevabı alır: "Piyeste oynamak zorunda olduğun bazı bölümlerden hoşnut değilsin sanırım. Sana uygun geldiği şekilde değiştirebilirsin." Bu konuşma üzerine R, bir kıza hitap ederken söylediği, "benim güzelliğim" parçacığını, olduğu gibi atar ve yaptığı birkaç küçük değişiklikten sonra, kendi bölümünde başarılı olmak için oldukça fazla çaba harcar.

Bu örnek de, öğretmenin olayı ele alışındaki tutumunu, durumu kurtaran becerisini kanıtlamıştır. Öğretmen, R. ile tartışmaya girerek fikrini değiştirmeye çalışmamış, "Bizi nasıl bırakırsın? Sana güvenmiştik." gibi duygu sömürüleriyle suçluluk duygusunu kabartmaya uğraşmamıştır. Bunun tersine hassasiyetini ortaya koyan bir tutumla problem-çözüm ikilemesini benimsetmeye uğraşmıştır.

MAHATMA GANDHİ

Öğretmen vekili, sınıfa girmiş, çocukları tanımakla meşguldür. Bir öğrencinin ismini sorduğunda, "Mahatma Gandhi" cevabını alır. Sınıf, bu cevap üzerine korkunç bir kahkaha boğulur. Öğretmen vekili, "Mahatma Gandhi, rekabet etmeye de-gecek, taklit edilmek istenecek iyi bir karakterdi," diyerek sınıfı yatıştırır.

Öğretmen vekilinin yeterliliği sayesinde fazla çaba sarf edilmemiş, zamandan kazanılmıştır. Bunun tersine, "ceza verici" bir öğretmenin varlığında ise olay, oldukça acı bir disiplin problemi haline dönüşebilirdi.

AÇIKLAMA ARAMADAN TESELLİ EDEBİLMEK

Bu olay 3. sınıf öğretmeniyle ilgilidir. "Öğle tatilinde, ne zaman bir öğrencim bana ağlayarak yaklaşırsa onu, işine burnumu sokmadan teselli etmeye uğraşır, sebeplerini

Öğretmenler öğrencileri tarafsız biçimde anlamaya çalışmalıdırlar.

kendi anlatmadığı takdirde sormamaya uğraşırım. O zaman gözyaşları yavaş yavaş diner. Çocuğun yüzünde, 'Anladığın için teşekkür ederim, sana minnettarım,' diye açıklanabilecek bir yüz ifadesi belirir."

"Sekiz yaşındaki R, kontrolsüzce ağlayarak ya-

nıma geldiğinde yemekhanedeydim. Üzüntüsünün sebebinin anlamak oldukça zordu. Fakat sonradan, bunun pek de önemli olmadığını farkına vardım. Yanıma teselli bulmak, sakinleşmek, rahatlamak için gelmişti. Amacı, üzüntü kaynağını tanımlamak değildi. Kafasını okşayarak 'Biliyorum R, biliyorum,' dedim. Yavaş yavaş soğukkanlılığını kazandı. Ağlama sebebini açıklamayı gerekli görmeyip hafifçe gülümseyerek yerine döndü."

İLK YARDIM

7 yaşındaki S, kilden kayığının yapımında fazlaca uğraşır. Yelken, kürek gibi gerekli aksesuarları da tamamladıktan sonra, bu gurur verici "eser"ini öğretmenine göstermek ister. Ona doğru ilerlerken, arkadaşı B. kayığa çarpar ve kayık paramparça olur. Bunun üzerine öfkesinden ne yapacağını bilmeyen S, arkadaşına olanca kuvvetiyle saldırır. Öğretmen, duygusal yönden ilkyardımın nasıl yapılacağını çok iyi bilmektedir. İlk aşamada yapılması gereken şey

çocukları ayırmak sonra da ilgiyi S. üzerinde yoğunlaştırmaktır. Öğretmen, bu ikinci aşamada, "Bu kayığa çok emek harcadığını biliyorum. Parçalandığını görmenin ne kadar üzücü olduğunu da tahmin ediyorum. Kayığı yeniden yapmak istediğinde burada kullanabileceğin kadar kil var," diyerek S'yi rahatlatır.

Öğretmen, S'nin patlamasını görmezlikten gelerek, B'yi suçlamaktan, hareketlerini sorgulamaktan da çekinmiştir. Çabasını S'yi rahatlatmak üzerinde yoğunlaştırarak, onun kendi kendisine olan saygısını ve kendi üzerindeki kontrolünü kazanmasını sağlamıştır.

NAZİK BİR NOT

8 yaşındaki L, aşısının yapılması için okul hemşiresi tarafından çağrıldığında ağlamaya başlar. Öğretmen: "Aşı seni korkutuyor mu?"

*Öğretmen,
çeşitli olaylardan
yararlanarak,
çocuğun
problem çözme
becerisini
geliştirmelidir.*

Cevap "Evet,"tir. "Hemşirenin seni çağırmasını istedin, değil mi?" sorusuna yine "Evet, korkuyorum," la devam eder. Öğretmen "Biliyorum. Biraz bekle de hemşireye bir not yazıp, sana özel ilgi göstermesini rica edeyim." biçimindeki son konuşması ise işe yarar.

L, öğretmenin yazdığı notla kliniğe gider. Ağlamakta gözleri şişmiş olarak döndüğünde, öğretmeni, nasıl olduğunu sorar. "İlk başta oldukça kötüydü, ama şimdi iyiyim," diye cevap verir.

Öğretmenin tutumu, L'nin korkularının canlanmasına izin vermemiştir. "Senin gibi büyük bir kızın ufak bir aşından korkması olacak şey değil!" gibi bir tepki, bu korkuları canlandıracaktı. Öte yandan, "Buna ihtiyacın olduğu için kendin istemelisin." gibi mantıksal bir cevap da kullanılmamıştır. Öğretmen; "Hiç acımayacak, ufak bir çizikten farkı yok." gibi gerçekçi olmayan sözde rahatlatıcı cümlelerden de kaçınarak, öğrencinin içinde bulunduğu durumu fark etmiş, oldukça yardımcı bir davranışta bulunmuştur.

KÜÇÜK BİR HATIRLATMA

7 yaşındaki R, sınıftaki bir kelime oyununa çağrılma-

dığından alınır. Oyunun bitiminde öğretmene küçük bir hatırlatmada bulunur. "Öteki öğrencilerinizi benden daha çok seviyorsunuz." Böyle bir tepkiye şaşırın öğretmen "Gerçekten böyle mi hissediyorsun," der. "Evet. Hiçbir zaman beni çağırılmıyorsunuz, beni seçmiyorsunuz." Bunun üzerine "Benim sana daha çok şans tanımamı, seni çağırılmamı istiyorsun ha!" Çocuk başını sallar. Öğretmen "Bana duygularını açtığın için teşekkür ederim Duygularının bu yönde olduğunu hatırlayarak bir daha aynı hatayı yapmamaya uğraşırım."

Öğretmen
sözleri ve hareketleri ile öğrencisini anladığını, onu sevdiğini hissettirmelidir.

Bu olayda öğretmen, sahip olduğu yetkiye karşın, büyüklük örneği göstermiştir. İhtar etmek, cezalandırmak gibi yollara başvurmak yerine, öğrencisinin kalbini kazanmış ve haklı olduğunu ona hissettirmiştir.

TATLI BİR UYARI

9 yaşındaki D, ödevini öğretmene gösterir. Öğretmen bir hatayı fark ederek "Bu problemlerin tekrardan kontrol edilmesi gerek." der.

Öğretmenin bakışından rahatsız olan çocuk, "Bana, sanki aptalmışım gibi bakıyorsunuz."

"Bakışımı değiştirip, daha bir yumuşatmama, zarifleşirmeme izin ver."

"Zarifleşirmek mi? Ne demek o?"

Öğretmenler,
*onur kırıcı
aşağılayıcı söz ve
davranışlardan
kesinlikle
kaçınmalıdır.*

"Daha nazik, lütufkâr. Ödevin oldukça fazla ve bir o kadar da zordu. Eminim çok emek ve vakit harcamışsındır." Bu konuşmadan çok mutlu olan D, "Evet, tabii ki."

D, yaptıklarını yeniden gözden geçirerek, hatalarını düzeltir. Artık kendinden daha emin, daha rahat bir ruh hali içindedir.

Öğretmenin yumuşak sözleri tartışmayı ve içinde buldukları havayı tamamen değiştirmiştir. Öğretmen, öğrencisinin suçlaması karşısında ne savunmaya geçmiş ne de hırçınlığı, taarruzu yeğlemiştir. Ayrıca D'nin suçlamalarını da inkâr etmeyerek kavgadan çok konuyu değiştirme gibi ılımlı bir politika izlemiştir. Bu alandaki başarısını da, açıklama yerine ilgi göstermesine, öğrencisini yaptıklarından dolayı takdir etmesine borçludur.

**DUYGULAR
ÜZERİNDE
YOGUNLAŞMAK**

7 yaşındaki R, aniden ağlamaya başlar. Öğretmen yanına yaklaşarak, canının neye

sıkıldığını, bir şey olup olmadığını sorar.

R, başını sallayarak, yeni oyuncak arabasını gösterir.

"Tekerleklerin hepsi yerinden çıktı. J yaptı," diyerek yine ağlamaya başlar.

J: "İsteyerek yapmadım, kazayla oldu," diye mırıldanır.

Öğretmen, R'ye, ilgiyle "Bu senin yeni arabandı, değil mi? diye sorar. Amacı, bütün ilgisini çocuğun üzerinde toplayarak, ona şimdikinden farklı bir düşünce tarzını kabul ettirmektir.

R., ağlamayı keser. Birkaç dakikalık bir suskunluktan sonra "Nasıl evde başka bir arabam var," cevabıyla öğretmenin tuttuğu yolun olumluluğunu pekiştirir.

Çeşitli sorunlar karşısında öğrencilerin kendi kendilerine çözüm yolları bulmaları için öğretmen rehberlik yapmalıdır.

Olay tatlıya bağlanmıştır. Öğretmen, ders vermektan, suçlamalar yağdırmaktan, soru sormaktan çekinmiştir. "R, arabayı niye okula getirdin?" ya da "J, ne diye birlikte oynamadınız da arabayı kırdın?" biçimindeki soruların sonuç vermeyeceğini anlamış; bunun yerine, ilgiyi duygular üzerinde yoğunlaştırarak, tarafların kendi başlarına olumlu bir çözüm yolu bulmalarını sağlamıştır.

SAYGINLIK KAZANDIRMAK

12 yaşındaki S, hafta sonunu okul kütüphanesinde, kitapların katalogunu yaparak geçirmeyi gönüllü olarak istemiş, cumartesi sabahı ise ödevlerinin fazlalığını fark ederek pişman olmuştur. O sabah kütüphaneye vardığında oldukça hoşnutsuz, sıkıntılı, ağlamaklı bir durumda olduğu görülür. Öğretmeni, onu dikkatlice dinleyerek şöyle konuşur:

"Bu kadar sıkıntının varken, bu kadar fazla yükün altındayken, gene geldin."

Disiplin, karakter bütünlüğü budur işte! Öğretmenin sözleri, S'ye en teskin edici ilaçtan bile daha etkili gelmiştir ve o, kendini bir kahraman, dikkate değer, sorumluluğunu bilen bir insan gibi görmeye başlamıştır.

Bu olayda, öğretmenin aşağıda görülen örneklerdeki gibi alçaltıcı yorumlar kullanması oldukça ters sonuçlar doğurabilirdi:

"Bir haftanın ödevini ne diye son dakikaya bırakıyorsun?"

"O kadar ödevin olduğunu biliyordun da ne diye gönüllü oldun?"

"Umarım, gelecek sefere gönüllü olmadan 2 defa düşünürsün!"

Öğrencilerin bazı suçlamaları karşısında öğretmenin yumuşak sözleri, çıkabilecek kırıncı bir tartışmayı önleyebileceği gibi yararlı bir öğretim atmosferi de oluşturur.

"Eminim, gelmediğin takdirde de gününü boşa harcayacaktın."

"Kütüphanede belki bir şeyler öğrenirsin.".....

Saygınlık kazandırarak, saygı aşılayarak durumu kurtaran öğretmen, büyük bir ustalık göstermiştir. Bu küçük konuşma, S'ye yaptığı işe değer verildiğini anlatmış, dolayısıyla onun gururunu okşamıştır.

Çev: Suzan MİTRANİ

Bilgisayarın Eğitime Katkıları

*İsteklerine göre
yönlendirebilecekleri
açık uçlu programlar sayesinde,
öğrencilerin keşfederek
öğrenmeleri sağlanabilir.*

ÖĞRENCİNİN YAPMAK İSTEDİKLERİNE BİLGİSAYARIN BAZI KATKILARI

Bilgisayar, öz-kavram konusunda, öğrencinin kendi hızında çalışmasını, böylece başarısızlıkları en aza indirmesini sağlar. Bilgisayar çocuğa, arkadaşlarının baskı ve eleştirilerinden uzak, kendi başına hata bile yapsa, bu hatayı görebilme olanağı tanır. Ayrıca, çocuğun çalışmalarının sonucunu hemen görebilmesini, hatasını düzeltmek için ikinci bir şansa sahip olabildiğini sağlayabilir.

Bilgisayar, *problem* çözümünde bir araç olarak rol oynar. Problem çözme becerilerini geliştirmek için birçok alıştırmayı yapma imkânı sağlar. İlişki ve benzerlikleri bulmayı ve vurgulamayı, bunun yanında mantıklı ve sıralı düşünerek doğrudan deneyim edinmeyi sağlayabilir.

Bilgisayar, problem çözümünde, bir araç olarak rol oynar.

Bir bilgi bütününe ya da yeni bilgiye ulaşma konusunda da bilgisayarın birçok katkısı olabilir. Çünkü bilgisayar, gerekli bilgiyi ve tahmin yapabilmek için çeşitli verileri; grafik ve harita çizebilmeyi sağlayarak, uzmanların önemle üzerinde durdukları "öğrencinin kendi kendine öğrenmesi"ni gerçekleştirebilir.

Bilgisayarın sadece kavramsal öğrenme konusunda değil, *beceri kazanılması ve*

geliştirilmesi konusunda da katkıları vardır. Bunlar arasında sık sık alıştırmayı yapma, tasarımı, karar verme ve deney yapma becerileri sayılabilir. *Tavırlar ve değerler* alanında bilgisayar, meslek seçiminde rehberliği ve yeni teknolojilerde deneyim edinmeyi sağlayabilir. *Araştırma, deney yapma* ve merak uyandırma konusunda bilgisayarın birçok yararları sayılabilir. Öğrencilerin, isteklerine göre yönlendirebilecekleri açık uçlu programlar sayesinde keşfederek öğrenmeleri sağlanabilir. Öğrenciler, ilgi duydukları alanlarda çalışarak, bilgisayarı kendileri için kullanabilme imkânı sağlayabilirler. Bilindiği gibi, bilgisayarın bulunduğu ortamda, öğretmenle öğrenci etkileşiminin önemi daha da artar. Bilgisayar, öğretmenle öğrencinin birlikte çalışmalarının sonucunu gösterebilecek kaynağı sağlayarak, öğrenciyi *bağımsız öğrenmeye* yönlendirebilir. Bununla birlikte, öznel ve nesnel yargıların aydınlatılmasını sağlayabilir. Böylece bilgisayar, çalışmalarda ilerleme hızının ayarlanabildiği etkileşimsel öğretim olanağı sağlayabilir.

ÖĞRETMENLERİN AMAÇLARINA VE ÖĞRENCİLERİN ELDE ETTİKLERİNE BİLGİSAYARIN KATKILARI

Bilgisayar, öğretimde çok çeşnekliliği ve pekiştirmede çok çeşitliliği sağlar. Çünkü öğrenilecek konuyu, çok fazla zaman, bütçe ve ek kaynaklar gerektirmeksizin zenginleştirebilir. Bilgisayar, öğ-

Bilgisayar yardımıyla, öğrenciler gibi öğretmenlerin de yeni bilgiler elde etmeleri ve kendilerini geliştirmeleri sağlanabilir.

rencinin yaratıcılığının artırılmasını, meraklı yaklaşımı, öğrenilecek bilgilere meydan okumayı ve mantıklı düşünme becerilerini sağlayarak, öğrenmede çok önemli olan *güdülenmeyi* gerçekleştirebilir. Bu güdülenme sonucun-

da öğrenci, öğrenime aktif olarak katılabilir.

Anında geriye bildirim ve başlangıç için pekiştirme olanağını sağlayan bilgisayarla öğrencinin etkileşimi görüntü olarak yansıtılır. Böylece öğrencinin sürekli ve düzenli olarak kendini geliştirmesini, kavramları öğrenip öğrenmediğini sınamasını sağlayabilir.

Bilgisayar, gerek okullar gerekse bölgeler arasındaki öğretim farklılığında eşitliliği sağlayabilir.

Bilgisayarın öğretmenlere de birçok katkısı olabilir. Bunların başında, öğretmenlerin bağımsız olarak yeni konularla ya da öğrenme ilkeleriyle etkileşime girmelerinin sağlanabilmesi sayılabilir. Böylece, öğrenciler gibi öğretmenlerin de yeni bilgiler elde etmeleri ve kendilerini geliştirmeleri sağlanabilir.

Çağımızda bilgisayar, hızla gelişmekte olan teknoloji ile bir öğrenme ortamında etkileşime girme fırsatı verir. Bilgisayar destekli eğitim ortamında, öğrencilerin kişisel ihtiyaçlarının kısa, öz ve kapsamlı bir teşhisinin konulması, uygun öğretim düzeyinin bulunması için sürekli olarak değerlendirme ve istatistik ölçümlerin yapılması sağlanabilir. Böylece her öğrencinin ilerlemesi, başarı ve başarısızlıklarının izlenmesi ve uygulanan yeni öğretim ilkelerinin sonuçlarının kısa zamanda görülmesi mümkün olabilir.

Elde edilen sonuçlarla, öğretim programındaki yetersizlikler, özel ihtiyaçlar ve kişisel öğrenme güçlüklerinin belirlenmesi sağlanabilir. Gerek öğrenme güçlükleri gerekse özel yetenekleri olan öğrenciler için dersin yapısı, içeriği ve öğrencinin öğrenme hızında değişiklikler yapılabilmesi, bilgisayar yardımıyla gerçekleştirilebilir. Ayrıca bilgisayarla pekiştirme çeşitliliği, değişik problemlerin çözümü ile öğrenme yöntemlerinin esnekliği de sağlanmış olur.

Bilgisayar, öğrenim yandaşlarının genişletilmesi ve geliştirilmesi konusunda da öğrencilere çeşitli katkılarda bulunabilir. Bu alanda katılımı az olan konularla ilgili öğretimi ve gerek okullar gerekse bölgeler arasındaki öğretim farklılıklarında eşitliği sağlayabilir. Genellikle sorumluluk, bütçe, kolaylaştırıcı imkânlar ve uzmanlık gibi nedenlerin yol açtığı kısıtlılıklardan dolayı verilemeyen derslerin bilgisayar yardımıyla verilmesi sağlanabilir.

BİLGİSAYARIN EVDE KULLANILMASI DURUMUNDA KATKILARI

Okulda olduğu gibi, evde de bilgisayarın çocuğa katkıları söz konusudur. Okulda öğrenilenleri evde anne-baba ile paylaşmayı, ev ödevlerinde bütünlüğü ve öğrenilmesi gerekenlerin tamamen öğrenildiğine dair göstereyi bilgisayar sağlayabilir. Bu şekilde, eğitimcilerin üzerinde önemle durdukları "öğretimin genişletilmesi" de gerçekleştirilmiş olur.

Bilgisayar, kişilerin özel ilgilerini değişik boyutlarda geliştirmelerini, çeşitli deneyimleri, tasarımların yapılabilmesini sağlar.

Bilgisayarın, okulöncesi dönemdeki çocuklara katkısının daha fazla olduğu söylenebilir. Bilgisayarın bu

alandaki katkıları şöyle sıralanabilir:

* Öğrenmeye hazırlanma etkinliklerinin kullanımını;

* Kendi-kendine yönlendirilen öğretimi;

* Yeteneklerin ve ihtiyaçların hızla değerlendirilmesini;

* Okuma yazma bilmeyenlerin karmaşık ve ileri düzeyde çalışmalar yapabilmelerini;

* Motor becerileri tam gelişmemiş çocukların, karmaşık ve ileri düzeyde çalışmalar yapabilmelerini sağlayabilir.

Bilgisayar, evde öğretim alanında, etkileşim ve deneyimlerin zenginleşmesini sağlayabilmenin yanında, boş zamanların üretken bir biçimde değerlendirilmesini de gerçekleştirebilir. Bu konuda bilgisayarın sağladığı imkânlar arasında; güvenli ve heyecan verici öğrenme imkânı, yeteneğe göre eşitlik, bedensel açıdan daha ufak yapılı kimselerin daha büyük yapılı kimselerle rekabet edebilmesi ve uzun süre çalışabilme gücü sayılabilir.

Eğitimin temel amacı, bireylerin kendilerini geliştirmeleridir. Bu durumun günümüzde daha da önem kazandığı söylenebilir. *Kendi kendini geliştirme* konusunda da bilgisayardan yararlanılabilir. Çünkü bilgisayar, kişilerin özel ilgilerini değişik boyutlarda geliştirmelerini, yaşa bağlı taraflılıkların azaltılmasını, az teşvik gören derslerin öğrenilmesini ve çeşitli deneylerin yapılabilmesini sağlayabilir.

BİLGİSAYARIN İŞLETME HEDEFLERİNE KATKILARI

Bilgisayar, sınıftaki öğretimin başarılı bir biçimde sür-

dürülmesi için öğretmene, birçok kayıtların tutulmasında yardımcı olabilir. Öğrenci ile ilgili verilerin depolanmasında, çeşitli testleri yapmada, bir program yoluyla öğrencilerin ilerlemesini yönlendirmede ve sınıf başarı profillerinin hazırlanmasında yardımcı olabilir. Müfredatın rahatlıkla incelenmesi, öğretilenlerin izlenmesi, özel ihtiyaçları olan öğrenci grupları için özel bir eğitim programının geliştirilmesi ve en önemlisi öğrencilerin ihtiyaçlarının belirlenmesi, bilgisayar yardımı ile gerçekleştirilebilir.

Öğretmenlerin güdülenmesi konusunda bilgisayar, yeni bir öğretim aracı oluşturur. Ayrıca müfredatın tutarlılığı konusunda bilgisayar, tek tip öğretimi ve hata sonucu konu atlamalarını önlemeyi sağlayabilir.

Müfredatla ilgili raporların tutulmasında bilgisayar; sınıf sınıf veri toplanmasını ve başarının yapılabileceklerle karşılaştırılmasını sağlayabilir.

Müfredatın etkinliği konusunda bilgisayar, öğrencilerin bazı konuları daha hızlı öğrenebilmelerini, daha hızlı ilerleyebilmelerini ve başarıyı tadabilmelerini sağlayabilir.

Müfredatın etkinliğinin artırılması bakımından bilgisayar; öğrenim hedeflerinin açıkça belirlenmesini, konular arasındaki ilişkilerin öğrenilmesini, küçük ayrıntılar üzerinde durmayı ve öğrencinin başarısının artırılmasını sağlayabilir.

MÜMKÜN OLMAYAN KATKILAR

* Bilgisayar, öğretmenin teşhis ve düzeltme sorumluluğunu yüklenemez.

* Bilgisayar, öğrenmenin gerçekleşeceğini garantiyeemez.

* Bilgisayar, insanların girdilerini almadan tek başına etkili bir biçimde çalışmaz.

* Bilgisayar, ister grup, ister kişisel olsun, insan etkileşiminin yerini tutamaz.

* Bilgisayar, yeterli bir biçimde işitsel ve dokunsal yaşantı sağlayamaz.

* Bilgisayar, her öğrenciyle bir birey olarak tek tek ilgilenemez.

(Learning TOMORROW Winter 1986 The Journal of the Apple Education Advisory Council)'den.

Çeviri ve derleme :
Hamdi ERKUNT
İlhami FINDIKÇI

Aşırı Hareketli Çocuklar

Dr. Bülent MADİ
(Sinir Hastalıkları Uzmanı)

Aşırı hareketli çocuğa, ne tanısı konurken ne tedavisi programlanırken ne de tedavi sürdürülürken hekim de eğitimci de aile de tek başına yararlı olamaz. Tanının konulması, tedavinin belirlenmesi ve sürdürülmesi, bir ekip çalışmasını gerektirir.

Aşırı hareketli çocuklar, tıp dilinde hiperkinetik ya da hiperaktif çocuk terimleriyle ifade edilmektedir. Aşırı hareketli çocuklardan söz ederken çevresel nedenler, beyin hareket sisteminin olgunlaşma gecikmesi, ağır beyin hasarı, bazı metabolik hastalıklardan dolayı ortaya çıkan yerinde duramama, hareket etme istekleri ve benzeri davranış kusurlarını gruplamak gerekiyor.

Yazımızda, normal ya da üstün zekâlı olup çevresel nedenlerden dolayı aşırı hareketli olan ya da beyinde hareket koordinasyon olgunlaşma gecikmesinden aşırı hareketli olan çocuklardan söz edeceğiz.

Çocukların aşırı hareketli olmasındaki etkenler ya da hastalıkların tümünü ele alırsak 12 yaş altındaki tüm çocukların % 10-20'sinin aşırı hareketli olduğundan söz edebiliriz. Ancak bütün aşırı hareketlilik nedenleri arasında, "Normal ya da üstün zekâlı olduğu halde çevresel etkenlerden dolayı ya da be-

yinde hareket koordinasyon olgunlaşmasının gecikmesinden dolayı aşırı hareketli olan okulöncesi ve ilkokul çağı çocuklarının sayısı % 3-5 oranındadır," denilebilir.

Çevresel (sosyal, kültürel, ekonomik) nedenlerden dolayı oluşan aşırı hareketli ve MBD⁽¹⁾den dolayı görülebilen aşırı hareketli çocuklarda, ortak bulgular şöyle sıralanabilir.

● 3-6 yaşındaki böyle çocuklar, genelde tehlikeden sakınmayan; durduğu yerde duramayan; saklanmak, kaçmak, söz dinlememek gibi davranış kusurları gösteren; sabırsız, alaycı, isyankâr, sakar; erken saatte uyanan; sık sık başkalarının konuşmalarına karışma eğilimi gösteren uyumsuz çocuklardır.

Aşırı hareketli çocuklar uykuda genellikle belli bir pozisyonda uyumaz, yeterli uyku da alamazlar.

● Okul çağındakiler; yerinden kalkıp dolaşan, gürültü çıkaran, arkadaşlarını rahatsız eden, grup ödevlerine katılmayan, aşırı duyarlı, dikkati kısa süreli, arkadaşlarından ayrıcalık isteyen, otoriteye direnen çocuklardır ve yine uyumsuz, yine grup dışıdır.

(1) Minimal Brain Dysfunction kelimelerinin baş harflerinden oluşan MBD, doğuştan hafif motor koordinasyon kusuru olan ya da hareket sistemi koordinasyonu erken yaşlarda gecikerek olgunlaşan çocukları ifade ederken kullanılmaktadır. Zekâ problemi olmayan bu çocuklar, sarsak, beceriksiz, aşırı hareketli, dikkati zayıf çocuklardır.

● Aşırı hareketli çocuklar, televizyon seyrederken uzun süre sessiz duramazlar, sürekli hareket ederler, çevresindekilerin dikkatini çekmeye çalışırlar.

● Yemek yerken zıplama hareketleri yapmayı, oyalanma, aşırı konuşma ve yemek yemek için ödül istemeyi yeğlerler.

● Oyun oynarken yine sürekli hareket etmek ister, aşırı konuşur, başkalarının oyununu keserler.

● Uykuda genellikle belli bir pozisyonda uyumaz, yeterli uyku da alamazlar.

MBD'li çocukların nörolojik muayenelerinde, bazı nörolojik bulgular saptanabilir. İlk yıllarda EEG⁽²⁾leri bozuk çıkabilir.

Bu çocukların beyin olgunlaşmasında gecikme olduğu ve ileri yıllarda bu gecikmenin ortadan kalkabileceği de iddia edilebilir. Ancak çocuk erken tedavi ve eğitime alınmazsa ileri yaşlarda sosyal uyumsuzluk ortaya çıkabilir; iş hayatında başarısız ve çevresini rahatsız eden bir kişilik geliştirebilir.

Tanı aşamasında anlatılan tüm ölçütler gözönüne alınır. Bebeklikte tanı güçtür. Ancak bebeğin çok canlı, çok hareketli olduğundan, sık sık gaz sancısı çektiğinden, uykularının düzensiz olduğundan söz edilir.

3-12 yaş arasındaki aşırı hareketli çocuklara muayene sırasında test uygulanırken çizdirilen şekillerde köşe yapmakta, kusur; şekilleri birleştirmekte, becerisizlik; sağ-sol ayrımında ve parmakları tanımakta, güçlük; ses ve kelime ayrımında, yetersizlikler dikkati çeker. Bu çocukların

(2) Elektroensefalogram (Beynin elektrik filmi).

bir kısmının, 2 yaşına kadar 2-3 kelimelik cümle kurmayı da başaramadıkları, konuşmalarının düzgün olmadığı da görülmüştür.

Aşırı hareketli çocukların tedavisinde en önemli etken, aile düzeninin sağlanmasıdır.

Aşırı hareketli çocukların tedavisi aşamalı olarak şöyledir :

● İlk olarak durum aileye anlatılır ve tedavide en büyük desteğin aile düzeni olacağı vurgulanır.

● İkinci aşamada eğitim yapılır. Eğitimde, ailenin yanında pedagog ve psikologun çalışmaları gerekli ve önemlidir. Bunlara ek olarak sosyal hizmet uzmanı, çocuk gelişimi uzmanı devreye girebilir.

● Üçüncü aşamada ise ilaç tedavisi uygulanır. İlaç tedavisi bazen eğitimden önce, bazen eğitimle birlikte, ender olarak bazen de eğitimden sonra başlar. İlginç olan nokta şu ki, MBD'den dolayı aşırı hareketli olan çocuklar, uyarıcı ilaçlardan yararlanmaktadır. İlaç kullanılması da amaç, çocuğun aşırı hareketlerini yavaşlatmak ve dikkat süresini uzatmaktır.

Aşırı hareketli çocuğa, ne tanısı konurken ne tedavisi programlanırken ne de tedavi sürdürülürken hekim de eğitimci de aile de tek başına yararlı olamaz. Tanının konulması, tedavinin belirlenmesi ve sürdürülmesi, bir ekip çalışmasını gerektirir.

Küçük Çocuklarda Diş Çürümesi

Dr. Anthony SMITH

Dr. Linda SHOW

(Birmingham Üniversitesi,
Diş Fakültesi)

*Çocuklarımıza verebileceğimiz
en iyi armağanlardan biri,
bir dizi sağlıklı diştir.*

Diş çürümeleri, diş yüzeyi üzerinde oluşan tortu tabakası nedeniyle ortaya çıkar. Eğer asitli yiyecek ve içecekler çokça tüketiliyorsa, tüm diş yüzeyinin çürümesi söz konusudur. Saf bebek meyve suları üzerinde yapılan incelemelere göre, bunlar, aşırıya kaçmadan kullanıldıkları zaman sağlıklı olmakla birlikte, çok miktarlarda tüketilirse, bebeklerde ciddi ölçülerde diş çürümelerine neden olmaktadır. Bu durum, özellikle meyve suları biberonla verildiğinde görülmektedir.

Şekerli yiyecek ve içeceklerin dişlere zararlı olduğu, uzun zamandan beri bilinmektedir. Diş yüzeyi üzerinde biriken tortu tabakası içindeki bakteriler, şekeri sindirerek, diş çürümesine neden olan asidi üretebilirler. Bu asit üretimi, şekerli mad-

denin yenerek, bir kez daha alınıncaya değin geçen zaman süresince de devam eder. Çünkü, şeker, diş tabakası üzerinde depo edilir. Çürüme, diş yüzeyi üzerinde, tortunun biriktiği bölümlerde yerleşir. Ne yazık ki, çocuklar, diş çürümesi konusunda, en yüksek riskli grubu oluştururlar. Çünkü, şekerli şeyleri çokça yedikleri için, küçük çocuklarda, diş çürümesi çok yaygın olarak görülür. Diş maddesi, bakterilerin ürettiği asitler nedeniyle bozulabildiği gibi, aynı etkiyi,

herhangi bir asitli yiyecek ya da içecek de gösterebilir.

Bununla birlikte, özel beslenme rejiminden ileri gelen asidin de diş yüzeyi üzerinde çürümelere neden olduğu bilinmektedir. Kimi yerlerde balığın üzerine konan sirke gibi, asitli olan pek çok yiyecek ve içecek vardır. Ama en belirgin örnek, meyve ve meyve sularıdır.

Çoğu ana-babalar, artık, şekerli yiyecek ve içeceklerin zararlı etkilerinin farkında ol-

dukaları için, miktar ve sıklık açısından bu maddelerin tüketimini sınırlandırmaya çalışıyorlar. Aynı zamanda, pek çoğu da, çocuklarına, diş yüzeyi üzerinde biriken tortu tabakasından kurtulmak için, dişlerin en iyi şekilde nasıl fırçalanacağını gösteriyorlar. Ancak, bu arada, tortunun tamamen ortadan kalkmasının olanaksızlığını da söylemek gerekiyor.

Ancak, ana-babaların çoğunun, asitli yiyecek ve içeceklerin de dişleri çürüttüğü konusunda bilgileri yoktur. Normalde, özel beslenme rejiminde tüketilen maddeler, aşırıya kaçmadıkça ve çürümeye neden olmadıkça, pek sorun yaratmazlar. Bu tip çürümelerde önemli olan, asitli yiyecek ya da içeceğin, dişle ne kadar süre temas ha-

Süt dişleri üzerindeki sert yapı, kalıcı dişlere göre daha ince olduğundan, çok çabuk bozulmaya uğrar.

linde kaldığıdır. Aşırı miktarda tüketme, aynı zamanda uzun süreli temasa neden olur. Beslenme biçimini değiştirme, bu kez de, meyve suyunu bebeğe, ya az miktarlarda ya da biberonla vermek demektir. Bu şekilde verilen içecekler, eğer rahatlatıcı olarak kullanılır ve verilme süreleri kısıtlı tutulmazsa, sık sık, dişlerle temas halinde olabilirler. Kimi meyve su-

ları, diş çürümesine neden olan şekeri çokça içerdikleri için, olumsuz bir ün kazanmışlardır. Kimi ülkelerde, son zamanlarda, meyve suları "Saf, Bebek Meyve Suyu" adı altında piyasaya sürülüyor. Bunların içinde, C vitamini dışında, şeker ya da herhangi bir katkı maddesi bulunmuyor. Su katkısı tavsiye edilse de, bu çeşit meyve sularında, sulandırma da söz konusu değildir. Bu nedenle, bu tip meyve sularının, besin değeri açısından çok sağlıklı olup öteki işlenmiş içeceklerin tersine, zararlı bir etkiye neden olmaması beklenir. Genel durum böyledir. Ancak, meyvelerin kendileri de genellikle asit içerir. Böyle olunca, asit miktarı az olan meyveler kullanılmakla birlikte, bu tip meyve suları, tıpkı biberonun bebeği rahatlatmak amacıyla verilmesi gibi, uzun süre verilirlerse, diş çürümelerine neden olabilirler.

Küçük çocukların çoğu, diş çürükleri nedeniyle, dişçileri sık sık ziyaret ediyorlar. Bu durum da diş sağlığının, pek çok şeyle ilgili olduğunu göstermektedir.

Ana-babalarla konuşurken ortaya çıkan genel bir durum, dişleri çürük olan küçük çocuklara, meyve su-

Rahatlaması amacıyla bebeğe uzun süreyle verilen biberon, diş çürümelerine neden olabilir.

larının, özellikle geceleri ve rahatlatıcı olarak kullanılan biberonla verilmesi idi.

Kimi bebek meyve suyu üreticileri, ürünün paketlen-

mesinca şişe kullanırlar. Bu şişelerin kapağı açılınca, biberonların ağızındaki emme memeciği ortaya çıkar. Bu şekilde sunulan içecekler de biraz önce sözünü ettiğimiz uygulamayı teşvik etmektedir.

Bebegin süt dişleri üzerindeki sert yapının kalınlığı, kalıcı dişlere göre daha incedir ve dişteki herhangi bir bozulma, çok çabuk olarak belirgin etkiler üretecektir. Eğer dişin önemli bir miktarı aşınmaya uğrarsa, diş daha duyarlı hale gelir ve ağrılara neden olur. Bu tip çürüme, sık sık üst ön dişlerin yüzeylerinin iç kısımlarında görülür. Çünkü, meyve sularının en yüksek yoğunluğu, bu bölgedeki besleyici damarlar da ortaya çıkar. Biz, çeşitli klinik sebeplerle çekilmiş olan süt dişlerini alıp, bebek meyve sularının içinde kuluçkaya bırakarak, meyve sularının dişe zarar veren etkilerini harekete geçirmeye çalıştık. Bunların meyve suyu içinde bir gece için bile bırakılmış olması, dişler üzerinde belirgin bir etki meydana getirdi. Meyve suyu ile temas halinde olan diş minesini, tebeşir gibi donuk bir görünüme aldı. Minenin, normalde yarı saydam görüntüsü ile kıyaslandığında, bu durum açıkça fark ediliyordu.

Bu bölgeyi mikroskop altında incelediğimizde, diş minesini üzerindeki ince tabakanın çözülmüş olduğunu

gördük. Sonuç olarak, bebek meyve sularının yeterli bir süre diş ile temas halinde bulunmasının çürümelere neden olabileceğini söyleyebiliriz.

Bebek meyve sularının pH asidi ölçüldüğünde, üç buçuk pH içerdiği saptanmıştır. Bu kadar pH (ki, beş-beş buçuğun altındaki

lanırlar. Ancak, bebeklere bu meyve sularını verirken, kimi tedbirler almakta yarar vardır. Şimdi, şu soru sorulabilir:

"Eğer çocuklarımıza, meyve ve saf meyve suyu gibi doğal besin maddelerini de veremeyeceksek, başka ne verebiliriz?"

Gerekli olan, birazcık sağduyu ve ılımlılıktır. Eğer bu tip meyve suları çokça ve sık sık verilmezse, bebekler için çok sağlıklı bir içecek, C vitamini açısından zengin bir kaynak ve piyasadaki çok şekerli ve köpüklü içeceklerden daha yararlı olma özelliklerini korurlar. Ancak, en saf meyve suları bile, gün boyunca sık sık ve tükürüğün temizleyici etkisinin asgari düzeyde olduğu gece geç saatlerde verilirse, diş sağlığı açısından zararlı olabilirler. Bunların, rahatlatıcı olarak biberonla da verilmemesi gerekir. Eğer bir rahatlatıcı gerekiyorsa, şekersiz olmak üzere su ya da sütü deneyin. Çocuğunuz, bu tip içeceklerle çok düşkünse o zaman, verdiğiniz meyve suyunu artan oranlarda sulandırarak, onları yavaş yavaş bu düşkünlüklerinden vazgeçirebilirsiniz.

Unutmayın ki; bir dizi sağlıklı diş, çocuğunuza verebileceğiniz en iyi armağanlardan biridir.

Çeviren :
Pinar SERBEST

YAYINLAR

ÇOCUK BAKIMI VE EĞİTİMİ

Dr. B. SPOCK

Çev: Zühal AVCI

Bir atasözü "Marifet çocuğu dünyaya getirmekte değil, büyütmektir." der. Gerçekten de ana-babalar, çocuğun doğumundan sonra, sayısız sıkıntı ve zorluklara katlanırlar. Çocuğun gelişim sürecinde rastlanabilen çok çeşitli durumları anlayabilmek ve sorunları çözmek için pratik, kolay anlaşılır ve doğru bilgilere her zaman ihtiyaç duyulur. Ancak, ne yazık ki, bir çiçek yetiştirirken bile çeşitli kaynaklara başvururken, çocuk yetiştirmek için iki satır yazı okumak bazen güç gelir bize. Oysa Dr. B. Spock'un yazdığı ve Zühal Avcı'nın dilimize kazandırdığı, **Çocuk Bakımı ve Eğitimi** gibi bir kitap, her anne ve babanın elinin altında bulunması gereken bir kaynak. Özenli bir çocuk bakımı ve yetiştirme için gerekli denemiş bilgiler, kitapta kolay anlaşılır bir dille ve bir kılavuz niteliğinde verilmiş. Şimdiye kadar binlerce ana-babaya rehberlik etmiş **Çocuk Eğitimi ve Bakımı** adlı bu kitap, çok çeşitli bilgiler içeriyor.

Kitapta, çocuğun gelişim aşamaları titizlikle izlenmiş ve çocuğun gelişim sürecinde anne-babanın aklına gelebilecek pek çok soru yanıtlanmıştır.

Doğacak bebeğinizi beklerken mutlu musunuz? Bir anne-baba olarak üzerinize düşenleri biliyor musunuz? Daha çocuk doğmadan, onun için aldığınız eşyaların ona gerçekten yararı olacak mı? Çocuğun ihtiyaçları nelerdir ve bunlar nasıl karşılanmalıdır?

Çocuk nasıl meme emmelidir? Genel temizliği ve diş bakımı için neler yapılmalıdır? Çocuğu beslerken nelere dikkat edilmelidir? Uyku süresi ne kadar olmalıdır? Çocuklara cömertlik nasıl öğretilir? İdeal bir ana-baba nasıl bir disiplin ve çocuk yetiştirme tutumuna sahip olmalıdır? Çocuğun inatçılığı, korkuları karşısında neler yapılabilir?... Bu ve benzeri soruların cevapları **Çocuk Bakımı ve Eğitimi** nde bulunabilir.

B. Spock kitabında, çocuğun yetiştirilmesi sırasında birbirinden ayrı düşünülmemeyen bakım ve eğitime birbirini tamamlar biçimde yer vermiştir. Böylece kitapta, bir yandan sağlık yönünden çocuğun en iyi şekilde yetiştirilmesi, öbür yandan bu yetiştirme sırasında en iyi eğitimin ne şekilde verileceğine dair geniş bir bilgi verilmiştir.

Konular, çocuğun gelişim dönemlerine uygun biçimde sıralanmıştır. Tüm yönleriyle ele alınan doğumdan üç yaşına kadar ki dönemden sonra, üç-altı yaş arasındaki çocukların temel özellikleri ele alınmıştır. Çocuğun aile dışındaki çevreye uyumu **Altı-On Bir Yaş Arası** kısmında ele alınmıştır. Daha sonra sırasıyla okul, ergenlik çağı, beslenme sorunları ve büyüme konuları, rastlanabilecek sorunlar ve çözümlerini de içerecek biçimde işlenmiştir. Hastalıklar kısmında, ilaç kullanımından kulak hastalıklarına, mide ve karın ağrılarından havaleye kadar sağlığa ilişkin birçok bilgi ve bu konularda ana-babaların yapabileceği yardımlara yer verilmiştir. Kitap, **Kazalarda İlk Yardım Tedbirleri** ve evlat edinme, sakat çocuklar, ayrı yaşayan anne-ba-

balı gibi konuların ele alındığı **Diğer Bazı Sorunlar** bölümüyle son bulmaktadır.

Dördüncü basımını tanıttığımız **Çocuk Bakımı ve Eğitimi** kitabında, konular çocuğun gelişimine göre maddelendirilmiş, böylece kitabın daha rahat okunmasına olanak sağlanmıştır.

SPOCK, B. **Çocuk Bakımı ve Eğitimi** (Çev: Zühal Avcı-4.basım) Bilgi Yayınevi, Ankara, 1985.

ÇOCUK GELİŞİMİ

Dr. Gülten ÜLGEN
Emel FİDAN

Ana-babalar öğretmenler veya çocukla ilgilenen kişiler, zaman zaman çocukların bir türlü söylenenleri anlamadığından ya da istenilen bir işi yapamadığından şikayetçi olurlar kabahati de sık sık ya çocuğun zekasının kıtlığına ya da beceriksizliğine bulurlar. Çocuğun başarısızlığının altında, başka nedenler olabileceği pek akla gelmez. Çocuk da kendisinin yetersiz olduğu kanısına varıp bu durumdan olumsuz bir biçimde etkilenir. Oysa ki başarısızlıkların nedeni her zaman zeka ya da beceriksizlik değildir. Çocuk gelişen bir varlıktır. Doğumdan, yetişkinliğe dek bazı gelişim aşamalarından geçer. Belli bazı zihinsel, duygusal, bedensel ve toplumsal açıdan gelişim aşamalarını zamanla aşır, yetişkinliğe erişir. Bu nedenle, çocuğun o andaki gelişim düzeyinin üzerinde bir işi yapmaması son derece normaldir.

Zihinsel gelişim, temel olarak çocuğun zekasının gelişimidir.

Kalıtım-sal özellikler ve çevre unsurunun zamana bağlı etkileşimi sonucu, çocuğun zekası gelişir. Acaba, bu kalıtım, çevre, zaman etkileşimi nasıl olur? Bu etkileşim çocuğun zekasını nasıl etkiler? Ana-babanın tutumları, öğretmeni çocuğun zekasını etkiler mi?

Duygusal gelişim, çocuğun kişilik gelişimidir. Bu gelişim boyutunda, çocuklar cinselliklerinin farkına varırlar. Acaba sağlıklı bir cinsel gelişim nasıl olur? Kızlar ve erkekler birbirlerini nasıl tanırlar? Cinsellik ne kadar önemlidir?

Bedensel gelişim, çocuğun bebeklikten yetişkinliğe bedensel büyümesi ve olgunlaşmasıdır. Çocuk ne zaman yürür? Ne zaman konuşur? Ne zaman ergenlik çağına girer? Kızlar ve erkekler arasındaki bedensel farklılıklar nelerdir?

Toplumsal gelişim, insanın toplumsal bir varlık olduğunun bilincine varması, diğer insanlarla birlikte yaşamayı öğrenmesidir. Çocuk ne zaman ben merkezcidir? Ne zaman insanlarla birlikte olma ihtiyacı duyar. Çevresindeki insanlar çocuğun kişiliğini nasıl etkiler?

İşte bu ve benzeri pek çok soruyu yanıtlayabilmek için size gereken bilgileri içeren **Çocuk Gelişimi** kitabı Dr. Gülten Ülgen ve Emel Fidan'ın ürünü **Çocuk Gelişimi** konusunda kabul görmüş kaynaklardan yararlanılarak yazılan bu kitap, Millî Eğitim Bakanlığı kitapçılarında ve Devlet Kitaplarını satan kitapçılarda bulunabilen yararlı bir kitaptır.

ÜLGEN, Gülten, Emel FİDAN. **Çocuk Gelişimi**. Millî Eğitim Basımevi İstanbul, 1987.

DEĞERLİ İLKOKUL ÖĞRETMENLERİ SEVGİLİ ÖĞRENCİLER...

10. HİZMET YILIMIZDA,
SİZLERE, HER SAYFASI 4 RENKLİ,
PİRİL PİRİL BİR ÜNİTE DERGİSİ

YEPYENİ BİR **BESYİL**

SUNUYORUZ.

ÇAĞDAŞ TÜRKİYE'DE
ÇAĞDAŞ ÇOCUKLAR İÇİN
ÇAĞDAŞ BİR DERGİ VAR

BESYİL
İLKOKUL PROGRAMINA UYGUN BİLGİ, ALIŞTIRMA VE TEST DERGİSİ